

Incipiunt capitula libri .xix.

- ¶** Ad in questione q̄ de finib⁹ bonoz ⁊ maloz philosophica disputatio vētilauit. ducētas octogita et octo sectas esse marcus varro perspexerit. i.
- ¶** Quō remotis omnibus differētis q̄ non se de s̄z questōes sunt: ad triptitam sūmi boni diffinitōez varro pueniat: q̄rū tñ vna fit eligenda. ij.
- ¶** De trib⁹ sectis sūmūz hominū bonūz querētibus q̄ eligendā varro diffiniat: seques veteris achademie anthiocho auctore sententiam. iij.
- ¶** De sūmo bono et sūmo malo qd̄ xp̄iani sētiāt orra philosophos: qui summū bonū in se sibi esse dixerunt. iiij.
- ¶** De sociali vita: q̄ cum maxime expectāda fit multis offensionib⁹ sepe subuectitur. v.
- ¶** De errore humanoz iudicioz cū veritas laet. vi.
- ¶** De diueritate linguarum q̄ societas hominū dirimit et de miseria belloz etiā que iusta dicunt. viij.
- ¶** Ad amicitia bonoz secura esse nō possit dū a periculis p̄sentis vite trepidari necesse fit. viii.
- ¶** De amicitia sanctorū angeloz que hominib⁹ hoc mūdo nō p̄t esse manifesta p̄pter fallaciā demonū in quos inciderunt qui multos sibi deos colendos putauerūt. ix.
- ¶** Quis fruct⁹ sanctis de supata hui⁹ vite rēptatione paratus sit. x.
- ¶** De beatitudine pacis et̄ne in qua sanctis finis est id ē vera p̄fectio. xi.
- ¶** Ad etiā bellatium seuicia om̄esq; hoim in quietudines ad pacis finē cupiāt puenire sine cui⁹ appetitu nulla natura fit. xii.
- ¶** De pace vniuersali que inē quasi b⁹ p̄urbatōnes p̄uari nō potest lege nate dū sub iusto iudice ad id quisq; puenit ordinatōne qd̄ meruit voluntate. xiiij.
- ¶** De ordine ac lege caritatis. siue celestis siue terrene p̄ quā societati hūane etiā dīando osulitur et osulendo s̄uitur. xiiij.
- ¶** De libertate naturali et de s̄uitute cui⁹ p̄ma causa peccatū est. q; homo male volūtatis etiā si non est mācipiū alteri⁹ hois suus est p̄prie libidinis. xv.
- ¶** De quo iure domiandi. xvi.
- ¶** Vnde celestis societas cū terrena ciuitate pacem habeat. et vnde discordiam. xviij.
- ¶** Quā diuisa sit achademie noue ambiguitas a ostantia si dei xp̄iane. xviij.
- ¶** De habitu et morib⁹ ppli xp̄iani. xix.
- ¶** Ad ciues sanctorū in b̄tpe spe b̄ti sint. xx.

- ¶** An fm diffinitōes scipionis que in dialo go ciceronis sunt. vñq; fūit romana respublica. xxj.
- ¶** An verus sit deus xp̄ianoz. cui soli debeat sacrificari. xxij.
- ¶** Que porphirius dicat oraculis deoz respōsa de xp̄o. xxiiij.
- ¶** Quā diffinitōe ostet populi ⁊ rei publice nūcupationez recte sibi non solū romanos. s; etiā regna alia vendicare. xxiiij.
- ¶** Ad non possint ibi vere esse virtutes. vbi non est vera religio. xxv.
- ¶** De pace p̄uentiū deo. cui⁹ p̄fecta et̄ra quietas in hac tempali vita non potest apprehēdi. xxviij.
- ¶** In quem finem ventur⁹ fit exitus impiorum. xxviij.

Expliciunt capitula libri .xix. Incipit liber .xix.

Quoniam de ciuitatis v̄t usq; ērene sc̄z ⁊ celestis debitis finib⁹ dem̄cep̄s mibi vi deo disputādū p̄us exponēda sunt q̄n tu⁹ op̄is hui⁹ terminandi ratio pati⁹ argumēta mortaliū. quib⁹ sibi ipsi beatitudinē facē in hui⁹ vite infelicitate moliti sunt: et ab eozū rebus vanis. spes nē a quid differat quā de⁹ nobis de dit. et res ip̄a h̄ est vera beatitudo quā dabit: nō tñ aucto ritate dīna s; adhibita etiāz ratōe qualez p̄pter infideles possum⁹ adhibere clarescat. **¶** De finib⁹ em̄ bonoz et maloz multa et multipliciē in se philosophi disputarūt. Quam questōz maxima intentōe versantes inuenire conati sunt. quid efficiat hoim beatū. **¶** Illud em̄ est finis boni n̄i. p̄pter qd̄ appetenda sunt cetera: ip̄m autē p̄pter seipsuz: et illud finis mali p̄pter qd̄ vitanda sūt cetera. ip̄sum autē p̄pter seipsuz. **¶** Finē boni ergo nūc dicim⁹ nō quo osumat ut nō sit: sed quo p̄ficiatur ut pleni sit: et finē mali nō quo esse de finat: sed quousq; nocēdo p̄ducatur. **¶** Finis itaq; isti sūt: sūmūz bonuz. et summū malū. **¶** De quib⁹ inueniēdis atq; in hac vita sūmo bono adipiscendo. vitādo autē sūmo malo multū sic dixi laborauerūt qui studiū sapiētie in hui⁹ seculi bonitate p̄fessi sunt: nec tñ eos quāuis diuersis

modis nature limes in se abstinere veritatis
 deuiare pmisit ut non alij in aio. alij in corpore
 alij in vtroque fines bonorum poneret et malorum
Ex qua triplicata velut generalium distributio
 sectarum. **marcus varro** in libro de philosophia tam
 multa dogmatum varietate diligenter et sub
 tiliter scrutatus aduertit: ut ad ducenda dogma
 ta et octo sectas. non que iam essent sed que esse pos
 sent adhibens quasdam diuersas facillime pueni
 ret. quod ut breuiter ostendam. in d. opret incipiam
 quod ipse aduertit et posuit in libro memorato. **Qua**
 tuor esse quedam que homines sine magistro sine
 villo doctrine admiculo. sine industria vel ar
 te viuendi que virtus dicitur et perculdubio discit. ve
 lut naturaliter appetunt: aut voluptatem. qua de
 lectabiliter mouet corporis sensus. aut quietem que
 fit ut nullam molestiam quisque corporis patiat. a
 vtraque. quam tamen vno nomine voluptatis epicu
 rus appellat: aut vniuersaliter prima nature. in
 quibus et hec sunt et alia: vel in corpore ut membro
 rum integritas et salus atque incolumitas eius
 vel in aio ut sunt ea que vel parua vel magna
 in hominum reperiuntur ingenijs. **Hec** igitur quatuor
 id est voluptas. quies vtriusque. prima nature. ita
 sunt in nobis. ut vel virtus que postea doctrina in
 serit. propter se appetenda sit. aut ista propter vir
 tutem. aut vtraque propter seipsas. ac per hoc fiunt
 hinc duodecim secte. **Per** hanc enim rationem singu
 le triplicatur. **Ad** cum in vno demonstrauero
 difficile non erit id in certis iuenire. **Cum** er
 go voluptas corporis. animi virtute aut subdi
 tur aut profertur aut iungitur triplicata variat di
 uersitate sectarum. **Subdit** autem virtuti. quam in
 vsum virtutis assumit. **Pertinet** quippe ad vir
 tutis officium. et viuere patrie. et propter patriam
 filios percreare quorum neutrum fieri potest sine cor
 poris voluptate. **nam** sine illa nec cibus nec
 potus sumit ut viuatur. nec ocumbit ut generatio
 propagetur. **Cum** vero profertur virtuti. ipsa ap
 petit propter seipsam. **Virtus** autem assumenda
 creditur propter illam id est ut nihil virtus agat.
 nisi ad obsequendam vel obsequendam corporis volu
 ptatem que vita deformis est quidem quippe
 ubi virtus fuit diuine voluptati quous nullo mo
 do se dicenda sit virtus. **Sed** tamen etiam ista horri
 bilis turpitudine habuit quosdam philosophos patro
 nos et defensores suos. **Virtuti** porro voluptas
 iungitur quam neutra eorum propter alteram. sed propter
 seipsas ambe appetunt. qua propter sicut volup
 tas vel subdita vel prelata vel iuncta virtuti
 tres sectas facit. ita quies. ita vtraque. ita pri
 ma nature alias ternas inueniuntur efficere. **Pro**
 varietate quippe humanarum opinionum virtuti
 aliquam profertur aliquam iungunt ac sic ad duode
 cim sectarum numerum puenitur. **Sed** iste quis
 nus duplicat adhibita vna diuersa socialis vi

delicet vite quodiam quisque sectam aliquam istarum
 duodecim sectarum profecto aut propter se tamen id
 agit. aut etiam propter socium. cui dicitur hoc velle
 quod sibi. quo circa duodecim sunt eorum qui propter
 se tamen modo vna quamque tenendam putat et alie
 duodecim eorum qui non solum propter se sicut sic
 philosophandi esse de cernunt. sed etiam propter
 alios quorum bonum appetunt sic suum. **Hec** autem
 secte viginti quatuor iterum gemiantur addita
 differentia ex academicis nouis et sunt. **xl.**
viii. **Illarum** quippe viginti quatuor vna quamque se
 ctarum potest quisque sic tenere ac defendere ut cer
 tam quemadmodum defendere stoici quod hominis
 bonum quo beatus esset in animi tamen modo virtu
 te consisteret. **Potest** aliter ut incerta sic defendere
 academici noui. quod eis etiam certum. tamen veris
 simile videbatur. **Viginti** quatuor igitur sunt pro eos qui
 eas velut certas propter veritates. et alie vigin
 ti quatuor pro eos que eas velut incertas propter veri
 similitudinem sequendas putat. **Rursus.** quod vna
 quamque istarum. **xlviii.** sectarum potest quisque sequi ha
 bitu ceterorum philosophorum. **Ita** quod potest alius habitu
 ceterorum. **Ex** hac etiam diuersa duplicatur. et no
 naginta sex sunt. **Deinde** quod eorum singulas quis
 que ita tueri homines possunt atque sectari. ut a ocio
 sam diligant vitam sic huius qui tamen modo studij
 doctrine vacare voluerit atque valuerit a nego
 tiositate. sicut huius qui cum philosopharent. tamen ad
 ministratio reipublice. regerentur. **rebus** huma
 nis occupatissimi fuerunt a ex vtroque genere tem
 param. sic huius qui primum erudito ocio. primum ne
 cessario negotio. alienantia vite sue persequuntur
 runt. **Propter** has diuersas potest etiam triplicari nu
 merus iste sectarum et ad ducendas octoginta oc
 to produci. **Hec** de varronis libro quantum potui
 breuiter ac dilucide posui sententiam eius meis expli
 catis verbis. **Quo** ad refutationem ceteris vnam eli
 gat quam vult esse academicorum veterum que
 a platone institutas versus ad polemonem que ab
 illo quatuordecim eius scolam tenuit que academia dic
 ta est habuisse certa dogmata vult videri. et
 ob hoc distinguit ab academicis nouis quibus
 multa sunt omnia quod philosophie generum ab ar
 chexila cepit successore polemonis. eamque sectam
 id est veterem academicorum sicut dubitatione ita
 omni errore care arbitrat longum est per omnia
 demonstrare nec tamen omni ex parte res omittenda
 est. **Remouet** igitur plus illas omnes diuersas que nu
 merum multiplicare sectarum. quas id est omo
 uendas putat quod non in eis est finis boni. **Neque**
 enim existimat vllam philosophie sectam esse dice
 dam que non eo distet a ceteris quod diuersos habe
 at fines bonorum et malorum quando quidem nulla est
 homini causa philosophandi nisi ut beatus sit. **Ad**
 autem beatus facit ipse est finis boni. **Nulla** est
 igitur causa philosophandi nisi finis boni.

Quaobrem que nullū boni finē sectatur nulla philosophie secta dicēda est. Cū igitur queritur de sociali vita. utrū sit tenēda a sapiēti ut sum mū bonum quo fit hō bñus. ita velit et curet amici sui que admodū sūnt. an sue tñmodo bñitudis cā faciat q̄cquid facit; nō de ipō sūmo bono questio est. s; de assumēdo v; nō assumēdo socio ad hui; p̄ticipatō; boni. nō p̄pter se ipm sed p̄pter eūdem sociū; ut eius bono ita gaudeat: sicut gaudet suo. Itē cum queritur de acadēmicis nouis q̄bus incerta sunt oīa utrū ita sint res habende in q̄b; philosophā dum ē an sic alijs philosophis placuit certas eas hñe debeam; nō querit̄ quid in boni fine sectādū; sit. sed de ipius boni veritate qd videtur sectādū. vtz sit nec ne dubitādū h̄ ē. vt id plam; eloquar. vtz ita sectādū; sit. vt qui sectat̄ dicat esse verū. ā qui sectat̄ dicat verum sibi videri etiā si forte sit falsū tñ vtz sectat̄ vnus atq; idem bonū. In illa etiā dñtia que adhibet̄ ex habitu et osuetudie cinicorū n̄ querit̄ quisnā sit finis boni; sed utrū in illo habitu et osuetudine sit viuēdum ei qui verum sectat̄ bonū; quodlibet ei verus videat̄ esse atq; sectādū. Deniq; fuerit qui cū diuisa sequeretur bona finali. alij virtutē. alij voluptate;. eundē tñ habitū; et osuetudimē tenebāt; ex q̄ cinici appellabant̄. Ita illud quod dē vñ philosophi cinici discernūtur a ceteris ad eligēdum ac tenēdū; bonū quo bñi fierēt. vtiq; nil valebat. Nam si aliq; ad h̄ int̄flet p̄fecto id habitus eūdem finē sequi cogēt; et diuis; habitus eūdem sequi finē nō finēt. **Ca. ij.**

Tribus q̄; illis vite generib; vno sc; nō se gñit̄ s; in oremplatōe v; inquisitōe veritatis ocioso altero in gerēdis rebus hūanis negotioso. tercio ex vtroq; gñe tempatorū; que ritur qd hō; sit potē; eligendū; nō finis boni h; otrosiā; sed quid hō; triū; difficultatē v; facilitatem afferat ad osuequēdū; vel reti nēdum finē boni. id in ista questioe versatur. Finis em̄ boni. cū ad eum quisq; puenerit p̄tinus bñm facit. In ocio autē literato l; in negotio publico vel qñ vtrūq; vicib; agit nō continuo quisq; bñus est. Multi quippe in quolib; hō; triū; pnt viuē et in appetēdo boni fine; q̄ sit hō; bñus errare. Alia est igitur q̄stio de finib; bonorū; et malorū; que vnāquāq; philosophorū; secta facit. et alie sunt questioes de sociali vita. de cūctatione acadēmicorū; de v; stitu et vīctū; cinicorū; de trib; vite gñibus ocioso. actiuo ex vtroq; modificato. quarū; nulla est in q̄ de bonorū; et malorū; finib; disputat̄. Pro inde qm̄ marcus varro has q̄tuor; adhibēs dñtias id est ex vita sociali. ex acadēmicis nouis ex cinicis ex isto vite gñe triptito.

ad sectas ducēt a octoginta octo puenit. et si q̄ alie pnt similit̄ adici. remotis eis om̄ib; qm̄ de sectādo sūmo bono nullā inferūt questioes et ideo secte nec sūt nec vocande sunt ad illas duodecim. in q̄bus querit̄ qd sit bonū; hominis quo affecuto sit bñus vt eis vnā veram ceteras falsas ostēdat esse reūtitur. Nam remoto illo triptito gñe vite. due ptes huius numeri detrahūtur et secte nonaginta sex remanent. Remota v; dñtia ex cinicis addita ad dimidiū; redigūtur et. xlvij. fiunt. Auferam; etiā; qd ex acadēmicis nouis adhibētū; est. rur; dimidia pars remanet id ē viginti quatuor. De sociali q̄; vita qd accesserat similit̄ auferatur et duodecim sunt reliq̄; quas ista dñtia ut. xxij. fierēt duplicauerat. De his q̄; duodecim nihil dicit̄ p̄t̄ cur secte nō sint habende. Nichil quippe aliud in eis querit̄ q̄; finis bonorū; et malorū;. Inuetis aute; bonorū; finib; p̄fecto contrario sūt malorū;. Nec autē ut ita fiat duo decim secte illa q̄tuor; triplicātur voluptas. q̄; es. vtrunq; et p̄ma nature; q̄; p̄magenia varro vocat. Nec quippe q̄tuor; dū; singulatim; v; tui aliquādo subdunt̄ vt nō p̄pter seipsa sed p̄pter officii; v; virtutis appetendū; videant̄ aliquidā; p̄ferūtur ut non propter seipsa sed p̄pter h̄ adipsēda v; osuanda necessaria; v; tus p̄tēt. aliquādo iūgunt̄ ut p̄pter seipsa et virtutē; et ista appetēda credant̄ q̄nariū; numerum triplū; reddūt. et ad duodecim sectas perueniūt. Ex illis autē quatuor; reb; varro tres tollit. voluptatē; et quietē; et vtrūq; nō q̄ eas improbet sed q̄; p̄magenia illa nature et voluptatem in se hēant et quietē;. Quid ego opus ē ex his duab; tria quedā; facē. duo sc; dū; singulatim; appetūtur. voluptas. ā; quietē; et terciū; euz ambe simul quādo quid ē p̄ma nature. et ipas et p̄ter ipas alia multa otmeant. De trib; q̄; sectis ei plac; diligētē esse tractādum que nā sit potē; eligenda. Non em̄ verā plusq; vnā; vera ratio esse p̄mittit hūe in his tribus sit hūe alicubi alibi qd post videbim;. Interim de his trib; quō vnā; varro eligat quātum breuē; aperteq; possum; disseram;. Iste nē; tres secte ita sūt euz vel p̄ma nature vel vtraq; id ē et virtus et p̄ma nature p̄pter se ipsa sunt appetēda. **Ca. terciū.**

Quid ergo isto; triū; sit verum atq; sectandū; isto modo psuadē conat̄. Primū; qui a sūmū; bonum in philosophia nō arboris nō pecoris. non dei sed hoīs querit̄: quid sit ipse homo querēdum putat. Sentit quippe in ei; natura duo esse. que dā; corp; et aiā; et hō; qd duorū; meli; esse aiā; longeq; p̄stabilis oīno non dubitat. Sed

vtrū aīa sole fit homo ut ita fit ei corp⁹ tāq̄
 equ⁹ equit. eques em̄ non homo ⁊ equ⁹. s; so
 lus homo ē ideo tñ equus d; q̄ aliquo mō se
 h; ad equū an corpus solū fit homo aliq̄ mō
 se habēs ad aīam sic poculus ad potione. nō
 em̄ calix ⁊ potio quā dñet calix simul d; po
 culum s; calix solus ideo tñ q̄ potioni otinē
 de fit accommodat⁹ anvero nec aīa sola nec so
 lum corpus s; simul vtrūq; fit homo curus ps
 fit vna hie aīa hie corpus ille autē totus ex
 vtroq; ostet ut homo fit sic duos equos iun
 ctos bigas vocam⁹. quoz hie dexter hie si
 nister pars fit bigaz. vnū vero eoz quoq̄ mo
 do se heat. ad alterū bigas nō dicimus. sed
 ambos simul toz autē triū s; eligit terciū ho
 miem nec aīam solā nec solū corpus. s; aīaz
 simul et corpus esse arbitrat. Proinde sumum
 bonūz homis quo fit būs. ex vtriūq; rei bol
 nis ostare dicit. et anime sc; ⁊ corpis. Ac p hoc
 p̄ma illa nature ppter seipsa existimat expe
 tēda ipamq; virtutē quā doctrina inserit ve
 lut artem viuēdi que in anime bonis est excel
 lētissimūz bonū. **Qua** ppter eadez virtus id ē
 ars agende vite cum accepit p̄ma nature q̄
 sine illa erāt. s; tñ erant etiā qñ eis doctrina
 ad huc deerat. oia ppter seipsam appetit. siml
 q; etiā seipsaz oibusq; simul ⁊ seipsa vtiē eo
 sine ⁊ omnibus ut delectet atq; pfruat. magis
 inuisq; ut queq; in se maiōa atq; miora sunt
 tñ omnibus gaudēs ⁊ q̄dam miora si necessi
 tas postulat. ppter maiōra v; adipiscēda vel
 tenēda oremēs. **M**ilum autē bonoz vel ani
 mi vel corpis nihil sibi virtus oīno preponit.
Nec em̄ bñ vtiur. ⁊ si ipa et ceteris q̄ hoīem
 faciūt bñz bonis. **V**bi vero ipa nō est. quali
 ter multa sint bona. nō bono eius sūt cui⁹ sūt
 ac p h iam nō eius bona dicēda sunt cui ma
 le vtiēdi vilia esse nō pnt. **N**ec ḡ vita homis
 q̄ virtute ⁊ alijs animi ⁊ corpis bonis sine q̄
 bus virtus essenō p̄fruiē beata esse d;. Si v
 ro ⁊ alijs sine quibus eē virtus p̄ vel vllis vel
 pluribus; beatioz. **S**i autē p̄fus omnibus vt
 nullū oīno bonūz desit vel animi vel corpis be
 atissima. **N**on em̄ h̄ est vita qd virtus; qm̄ nō
 oīs vita sed sapiēs vita virtus est. et tñ qua
 liscūq; vita sine vlla virtute p̄ esse; virtus ve
 ro sine vlla vita nō p̄ esse. **H**oc ⁊ de memoria
 dixerim atq; rōne; ⁊ si quid aliud ē in homie
Sunt em̄ be et an doctrinā sine his autē non
 p̄ esse vlla doctrina; ac p h̄ nec virtus q̄ vti
 q; discit. **S**n̄ autē currere. pulcrū esse corpe
 viribus in gētibus p̄ualere. ⁊ cetera hmōi ta
 lia sunt; vt ⁊ virtus sine his esse possit ⁊ ipa si
 ne virtute bñ sunt. **T**amē ⁊ hm̄ istos etiā ipa
 ppter seipsaz diligit virtus; vtiurq; illis et
 si vtiē sic virtutem decet. **H**ac vitam bñz eti

am socialem phibent esse. que amicoz bñ p
 pter seipsa diligit ac sic sua. eisq; ppter seipsos
 s; velit qd sibi hie in domo sint oīunx ⁊ liberi ⁊
 quicūq; domestici hie in loco vbi domus est
 eius sicuti ē v; ut sūt hij qui ciues vocātur
 hie in orbe toto. ut sunt gentes quas ei socie
 tas humana oīungit. hie in ipso mūdo qui cō
 setur noīe celi ⁊ tē. hie esse dicūt quos vo
 lunt amicos esse homini sapiētī quos familia
 rius angēlos dicim⁹. **D**e bonoz autē et ecō
 trario maloz finibus negāt. vllō mō esse du
 bitandū. et hāc in se et nouos achademicos
 affirmāt esse distantia. nec eoz. in se quicq;
 hie emico hie alio quolibet habitu ⁊ viciū in
 his finibus q̄s veros putāt quisq; philosopho
 tur. **E**x tribus p̄ro ḡ illis vite gñibus ocio
 actūoso. et qd ex vtroq; opōitū est h̄ terciūz
 sibi placē adseuerāt hec senisse atq; docuisse
 achademicos veteres varro asserit: auctore
 anthiocho mḡo ciceronis et suo. **Q**uez sane
 cicerō in pluribus fuisse stoicū quā veterē a
 chademicū vult videri. **S**; quid ad nos. si po
 tius de rebus ip̄s iudicare debem⁹ q̄ p mag
 de hoībz qd quisq; senserit scire. **C**a. nij.
Sergo queratur a nob̄ quid ciuitas
 dei de his singulis m̄rogata r̄ideat
 ac p̄mūz de finibus bonoz maloz
 q; quid sentiat. respōdebit etiam vitam esse
 summū bonū. etiam vero morē summū malū
 ppter illam p̄inde adipiscēdam. istāq; vitā
 dam recte nob̄ esse viuēdum. **P**rop̄ qd scrip
 tum est. **I**ustus ex fide viuūt. qm̄ neq; bonum
 n̄m iam videmus. vñ optet ut credēdo q̄ra
 mus neq; ip̄m recte viuē nob̄ ex nobis ē. nisi
 credentes adiuuet. ⁊ oīates qui et ipsaz fidē
 dedit qua nos ab illo adiuuādos esse creda
 mus. **I**lli autē qui in ista vita fines bonoz et
 maloz esse putauerūt. hie in corpore hie in aīo
 hie in vtroq; ponētes summū bonū atq; vt
 id explicatius eloquar. hie in voluptate. hie
 in virtute. hie in viraq; hie in q̄te hie in d
 tute. hie vtraq; hie in voluptate simul et q̄
 ete hie in virtute hie in vtrūq; hie in p̄mis
 nature. hie in virtute hie in vtrūq; hinc bñ
 esse. et a se ipsi beati fieri mira vanitate volu
 erūt. **I**rrisit hos veritas p̄ p̄phetā dicentem.
Dñs nouit cogitatōnes hoīm qm̄ vane sunt
Vel sicut h̄ testimoniū posuit apostolus dñs
 nouit cogitatōnes sapiētium qm̄ vane sunt.
Quis em̄ sufficit quātouis eloquētie flumie vi
 te huius miserias explicare. **Q**uā lamēt atus
 est cicerō in osolātōne de morte filie sicut po
 tuūt. **S**ed quātum est qd potuit. **E**a quippe
 qui dicūtur p̄ma nature. quādo. vbi. quomō
 tā bñ se habere in hac vita pnt vt non sub in
 certis casibus fluctuēt. **Q**uis em̄ dolo; oēri⁹

voluptati q̄ in quietudo otraria quieti in cor-
pus cadere sapiētis nō p̄t. **M**ēbroz certe ā-
putatio vel debilitas hoīs expugnat incolumi-
tatez. deformitas pulchritudinez. imbecillitas
sanitate. vires lassitudo. mobilitatez tor-
por aut tarditas. **E**t q̄d hoīz est. q̄d nequeat
in carne sapiētis irruē. **S**tatus quolibet cor-
pis atq; motus cū decētes 7 congruētes sūt in
ter natē p̄ma numerātur. **S**ed q̄d si aliq̄ ma-
la validudo mēbra tremore ocuatiat. **Q**uid si
vsq; ad ponendas in terram manus dozi sp̄ma
curuetur 7 hoīem quodāmodo q̄d: upedes fa-
ciat. **N**ōne oīne statuēdi corp̄is et mouēdi
sp̄m decusq; pueritē. **Q**uid ip̄ius animi p̄mi-
genia que appellātur bō: vbi duo p̄ma ponūt
p̄pter ophēnsiōem p̄ceptiōemq; veritatis sen-
sum 7 intellēctm. **S**ed qual quantusq; remanet
sensus: si ut aliā taceā fiat hō surdus 7 cecus
Ratio vro 7 intelligētia q̄ rece dat: vbi sopi-
etur si aliq̄ morbo efficiat insanus. **F**renetici
multa absurda cū dicūt vel faciunt plerūq; a
bono suo p̄posito et moribus aliena immo bo-
no suo p̄posito moribusq; otraria. siue illa co-
gitem. siue videamus: si digne ophideremus
facimas tenē vix possum. aut forte nō possum.
Quid dicā de his q̄ demonū patiunt in-
curfus. **V**bi hñt absēditam vel obrutā intel-
ligentiā suā q̄m hñt suā voluntatē et aīa eozuz
et corpe malignū vritur sp̄s. **E**t quis ophidit
hoc malū in hac vita venire nō posse sapiētē.
Deinde p̄ceptio veritatis in hac carne qualis
aut quanta est. quādo sic legimus in veraci li-
bro sapiētē. corpe cōruptibile aggruat aīas
et depmit etēna imbitatō sensū mltā cogi-
tantē. **I**mpetus porro vel appetitus actōnis
si hoc modo rē latine appellat ea quaz greci
vocāt omen: q; 7 ip̄az p̄mis nature deputat
bonis: nōne ip̄e est quo gerūtur etiā insano-
rum illi miserabiles motus. et facta q̄ horre-
mus q̄m perueritiē sensus. ratioq; sopitur. **P**or-
ro ip̄a virtus q̄ nō est mē p̄ma nature q̄m eis
postea doctrina intro ducere supuenit. cū sibi
bonoz culmē vendicet humanoꝝ: q̄d hic ag-
git nisi p̄petua bella cū vicis. nec ex terozib;
sed interozibus. nec alienis s; plane nēis 7 p-
prijis. 7 maxime illa q̄ grece sophrosine. latine
epantia nominatur. qua carnales frenantur li-
bidines nē in queq; flagicia nētem ophentierē
trahāt. **R**eg em nullū est vicū. cum sicut dic
aplus. caro ocupiscit adūsus spiritum. cui vi-
cio otraria virtus est. cū sicut idē dicit sp̄s
ocupiscit adūsus carnē. **D**ec em inquit sibi in-
uicē adūsantur: ut nō ea q̄ vultis faciātis. q̄d
autē facē volumus euz p̄fici volumus sinez sū-
mi boni. nisi ut caro adūsus spiritū nō ocupif-
cat. nec fit in nob hoc vicū otrā q̄d sp̄s cō-

cupiscat. **Q**uod in hac vita quāuis velimus
qm̄ facere nō valem. id saltem in adiutorio
dei faciam. nec carni cōcupiscētī aduersus
sp̄m. sp̄ succumbēte ead amemus. et ad perpe-
trandū p̄ctm nostra ofensione p̄trabam. **A**b-
sit ḡ ut quādiu in hoc bello intestino sum. iaz
nos b̄titudinem ad quā vincēdo volumus p-
uenire adeptus esse credam. **E**t quis ē vsq;
adeo sapiēs ut otrā libidines nullū hēat oīno
officiū. **Q**uid illa virtus q̄ prudētia d̄. nōne
tota vigilātia sua bona discermit a malis. ut ī
illis appetēdis istisq; vitādis nullus error ob-
repat. **A**c p̄ hoc 7 ip̄a nos in malis. vel mala ī
nob esse testatur. **I**p̄a em docet malū esse ad
peccādūz ofentire. bonūq; eē ad peccādūz nō
ofentire sibi d̄mi. **I**llud tamē malū cui nos nō
ofentire docet prudētia. facit tempantia. nec
prudētia. ne ctpantia tollit huic vite. **Q**uid
iusticia cuius mun⁹ ē sua cuiq; tribuē. **V**n̄ sit
in ip̄o homie quidā iustus ordo nature ut ani-
ma subd̄a deo. 7 aīa caro ac p̄ s̄ deo 7 anima
et caro. **R**ōne demōstrat in eo se ad huc ope
laborare potius q̄ in huius opis iam line req̄
escē. **T**anto min⁹ quippe aīa subd̄a deo. quā-
to mius deus in ip̄is suis cogitationib; cōci-
pit. 7 tāto min⁹ aīe subditur caro: quāto ma-
gis adūsus sp̄m ocupiscit. **Q**uādiu ḡ nob in
est hec infirmitas. hec pestis. hic languor. q̄
mō nos iam saluos. 7 si nō dum saluos. q̄modo
iam beatos illa finali b̄titudine dicere aude-
bimus. **I**am vero illa virtus cui⁹ est nomen
fortitudo in quātacūq; sapiētia euidentissima
testis est hūanoꝝ maloꝝ que opellitur patiē-
tia tolerare. **Q**ue mala stoici p̄hi miro: q̄ frō-
re mala nō esse ostendāt quib; fatētur. si tan-
ta fuerint ut eas sapiēs vel nō possit vel nō de-
beat sustinē. cogi eū moꝝes sibi inferre at-
q; ex hac vita emigrare. **T**ātus autē supbie
stupor est. in his hoibus hic se habere finez bo-
ni et a seip̄is fieri b̄ros putāribus vt sapiens
eoz h̄ est quale m mirabili vanitate describē
etiā excecet obsurdefeat. obmutefeat. mem-
bris debilitet. dolorib; cruciet. 7 si qui d̄ aliū
taliū maloꝝ dici aut cogitari p̄ncidat ī eū
quo sibi moꝝem cogatur inferre. h̄ac in his
malis vitā ofitūtā eum nō pudeat b̄am vo-
care. **D**vitam beatā que ut finis ē moꝝis que
rit auxiliuz. **S**i b̄a est maneat in ea. **Q**uomō-
fsta nō sunt mala que vincūt fortitudinis bo-
nū eandēq; fortitudinē nō solum sibi cedē ve-
rū etiam delirare opellūt. ut eandē vitam et
dicāt b̄am. et psuadēat esse fugiendā. **Q**uis
vsq; adeo cecus est vt nō videat q̄ si b̄a eff;̄
fugieda nō esset s; aperta infirmitatis voce fu-
giēda fatent. **Q**uid igitur cause est. cur non
etiam miserā fracta supbie ceruice fateant.

Vtrius obsecro ratio ille patientia. an potius
 impatiēt. a se perimit. Non em̄ hoc feciss̄ nisi
 victoria cesaris impatiēter tulisset. **V**bi ē for
 titudo. **N**empe cess. t. nēpe succubuit. nempe
 vsq; adeo supata est vt vitā b̄tam delinquet
 desereret. ac fugēt. an nō erat iaz b̄ta. **M**ise
 ra gerat. quō igitur mala nō erant q̄ vitam
 miserā fugiendāq; faciebāt. **Q**uapropt̄ etiā
 ip̄i qui mala ista esse ofessi sunt sic pipatetici.
 sicut veteres achademici. quoz; scētā varro
 defēdit. rolerabilis quid loquūt sed eoz; q̄z
 mirus est error q̄ in his malis. et h̄ tā graua
 sint ut morte fugiēda sint ab ip̄o sibi met illa
 ta qui h̄c patiēt vitam b̄tam tū esse ostendūt.
Ala sunt m̄qt tormēta atq; cruciatus eoz;
 poris. et rāto sūt p̄iora quāto potuerint esse
 maiora. q̄bus vt careas ex hac vita fugien
 d est. **H**ua vita obsecro. **H**ac m̄qt que tantis
 aggrauat mal. **C**erte ḡ beata ē in eis b̄z ma
 lis. p̄pter que dicit esse fugiēda; an ideo bea
 tam dicit. q; licet tibi ab his malis morte di
 scede. **Q**uid si ḡ aliquo meo iudicio dino ce
 nereris. nec p̄mittēris mori. nec vnq; sine ill' ef
 se finēris. **N**empe tūc saltem miserā talē dice
 res vitā. **N**ō igitur p̄pterea miserā nō est. qz
 cito relinquet q̄nquidēz si sempitēna sit etiam
 abs te ip̄o miserā iudicabit. **N**ō itaq; p̄pt̄ea
 qm̄ breuis est nulla miseria d̄z videri. aut qd̄
 est absurdū qz breuis miseria est. ideo etiāz
 b̄tudo appellari. **M**aḡ vis est in eis malis q̄
 cogunt hoīem fm̄ ip̄o etiā sapientē sibi met
 auferre qd̄ h̄c ē. euz; dicāt. et verū dicant. h̄c
 esse nature p̄mā quodāmodo et maximā vocē
 ut h̄o occidat sibi. et p̄pt̄ea mortēz naturalit̄
 fugiat. ita sibi amicus ut esse se aīal. et in hac
 diuisione corp̄is atq; aīe viuē velit vehement̄
 atq; appetat. **M**agna vis est in eis mal' qui
 bus iste nature viciū sensus. quo mors oīmo
 do oībus viribus conatibusq; vitat̄. et ita vi
 ciat. ut qz vitabat optet. appetat. et h̄ nō po
 tue rit aliūde ottingere ab homie ip̄o sibi met
 inferatur. **M**agna vis est in eis malis q̄ for
 titudine faciūt homicidā. si tū adhuc dicēda
 est fortitudo. que ita his malis viciū. ut homi
 nē que sicut virt̄ regendū tuendumq; susce
 pit nō modo nō posset p̄ patientiā custodire.
 s; ip̄a insup cogat occidere. **D**ebet quid etiā
 mortē sapiēs ferre patient. s; que accidit ali
 unde. **S**ed m̄ istos autē si eam sibi ip̄e inferre
 opellitur. p̄fecto fatendū est eis nō solū mala
 sed intolerabilia etiā mala esse que h̄ eū p̄pe
 trare opellūt. **V**ita igitur que istoz; raz ma
 gnoz; tamq; ḡuiuz maloz;. aut p̄m̄tur oneri
 bus. aut subiacet casib;. nullo mō b̄ta dicere
 tur si hoīes qui h̄ dicūt sicut viciū malis inḡ
 uescētib;. cū sibi ingerūt mortē. cedūt in fe

licitati. ita viciū certis rōmbus cū querūt
 atam vitā dignaretur cede veritati. et nō
 bi putaret in ista mortalitate sine sūmi eē bo
 ni gaudend. vbi virtutes ip̄e quibus h̄c cer
 te n̄. h̄ melius atq; vtili' in hoīe repit̄ur quā
 to maiora sunt adiutoria oīra vim piculoz;
 laboz;. doloz;. tāto fideliora testimonia mise
 riaz;. **S**i em̄ vere virtutes sunt que nisi in eis q̄
 bus vera inest pietas esse nō p̄nt. nō se p̄fitem
 tur h̄ posse vt nullas miseras patiātur hoīes
 in quib; sunt. **N**eq; em̄ mēdaces sunt vere v
 ritutes ut h̄ p̄fiteant sed vicia humana q̄ to e
 et tantis huius seculi malis esse cogitur mise
 ra spe futuri seculi sit b̄ta sicut et salua. **C**ū o. n
 b̄ta est. que nō duz salua est. **V**n̄ et ap̄t̄us pau
 lus. nō de hoībus imp̄udentibus. impatiēti
 bus. intempantib;. et m̄ q̄s. s; de his qui fm̄
 verā pietatez viuerēt. et ideo viures q̄s h̄nt
 veras hērent. aīe. **S**pe enim salui facti sumus.
Spes autēz que vidē nō est spes. qd̄ autēz vi
 det quis qd̄ sperat. **S**i autēz qd̄ nō videmus
 speram;. p̄ patientiā expectam;. **S**ic ḡ spe sal
 ui ita spe b̄ti facti sum;. et sicut salutē ita b̄i
 tudinē nō iam tenem;. p̄ntem. s; expectamus
 futurā et h̄ p̄ patientiā qz in malis sum;. q̄ pa
 tiētē tolerare debem;. donec ad illa veniam;. **B**
 b̄o. vbi omia erunt q̄bus ineffabilit̄ delectel
 mur. nihil erit autē qd̄ iam tolerare deamus
Talis salus que in fūto erit seculo. ip̄a erit et
 finalis b̄tudo. quā b̄titudinem ip̄i p̄bi qm̄ n̄
 vidētēs nō lūt credere. h̄c sibi conatur falsif
 fimā fabcare quāto sup̄bioze. tanto mēdacio
 re virtute.

Ca. v.
Quod autē socialem vitā volūt esse fa
 picit̄ nos multo amplius approbam;. **N**am vn̄ ista dei ciuitas de q̄ huius
 opis ecce iam vn̄ nonūdecimū libz. versam;. **I**n
 manib;. vel inchoaret exortu vel p̄gre de
 retur excursu vel apprehēderet debitos fines
 si nō esset socialis vita sc̄toz;. **S**z in hui; mor
 talitatis erūna. quot et quātis abūdēt malis
 societas hūana. quis enumerare valeat quis
 estimare sufficiat. **A**udiāt apud comicos su
 os. hoīem cū sensu atq; ofensu oīni homini di
 cere duxi vxorem quā ibi miserā vidi. nati fi
 lij. alia cura. quid itidem illa q̄ in amore vicia
 omemorat idem terētius. iniurie. suspitiones
 inimiciēcie. bellū pax rursus. **N**ōne res huma
 nas vbiq; impleuerūt. **N**ōne hec et in amicoz;
 honestis amorib;. plerūq; ottingūt. **N**ōne his
 vsq; quaq; plene sunt res hūane vbi iniurias
 suspiciones. inimiciēcias. bellū. mala certa se
 timus. pacē vero incertū bonuz qm̄ corda eo
 ruz cum q̄bus eam tenē volum;. ignoramus.
 et h̄ nosse hodie possem;. quālia cras futura
 essēt vtiq; nescirem;. q̄ porro in se amiciorē

soleat esse vel dicitur: quia qui vna est ostendit do-
 mo. Et tñ quis inde securus e. cū tāta sepe ma-
 la. ex eoz oculis infidijs existeret. tāto ama-
 rior quāto pax dulcior fuit q̄ vere purata est
 cū astutissime fingetur. ppter qd̄ oim peccatoza
 sic attingit ut cogat in gemitū qd̄ ait tullius.
 Nulle sunt occultōres infidie q̄ hec q̄ latent
 in simulatōe officij aut in aliquo necessitudi-
 nis noie. Nam eū qui palā est adūsarius faci-
 le cauēdo vitare possis. Hoc vero occultū in-
 testinū ac domesticū malus nō solus existit. ve-
 rum etiā opprimit anteq̄ p̄spicē atq̄ explora-
 re potuēis. Propt̄ qd̄ t̄dina vox illa t̄ inimici
 hoīs domesticū eius. cū magno dolore cor-
 dis auditur q̄ t̄ si q̄sq̄ tā fortis sit vt eq̄ aīo p̄-
 ferat. vel tā vigilās vt puīdo ofilio caueat. q̄
 adūsus eum molit̄ amiciā simulata. eoz tñ
 hoīm p̄fidoz mala cū eos esse pessimos exp̄ci-
 tur. si ip̄e bonus ē grauiē exerceat necesse ē.
 siue semp̄ mali fuerint t̄ bonos se fimerit si /
 ue in istā maliciā ex bonitate mutati sint. Si
 ḡ domus om̄ie pfugiuꝝ in his malis humani
 gn̄is tuta nō est quid ciuitas q̄ quāto maior
 est tāto fozz eius litibus t̄ ciuilibus et crimia-
 libus plenius etiā si quiescāt nō solū turbulē-
 te. verū sepius t̄ cruce seditiones ac bella ci-
 uilia a quoz euētis sunt aliquādo libere ciui-
 tates a piculis nunq̄.

Ca. vij.

Quid ipsa iudicia hoīm de hoībuz que
 ciuitatibus etiā quātalibet pace ma-
 nētib? deesse nō p̄nt qualia putam?
 esse. qm̄ misera. q̄ dolenda quādo quibz hij
 iudicāt qui ofciēcias eoz de quibus iudicāt
 cernē nequeunt. Vñ sepe cogūtur tormentis
 innocētius restituz ad alienā causam p̄tinētes
 querē veritatem. Quid cū in sua causa quisq̄
 torquet? t̄ cum querit̄ vt r̄ sit nocēs eruciaē
 et innocēs. Luit p̄ incerto scelere certissimas
 penas. nō quia illud om̄isse de regit̄ sed quia
 nō om̄isse nescit. Ac p̄ hoc ignorātia iudi-
 cis plerūq̄ est calamitas innocētis. Et quod
 est in tollerabilius magisq̄ plāgenduz rigan-
 dumq̄ si fieri posset fōtibuz lacmaz̄ cū apte
 rea iudex torquet accufatus. ne occidat ne-
 sciēs innocētē sit p̄ ignorātia miseriā ut t̄ tor-
 tum et innocētē occidat quē ne innocētē
 occidēt torserat. Si em̄ fm̄ istoz sapiētiaz de-
 legeret ex hac vita fugere q̄ diutius illa su-
 stinere tormēta qd̄ non om̄isse se dicit. Quid
 dānato et occiso. vtrū nocētē an innocen-
 tem iudex occidēt adhuc nescit quē ne inno-
 centem nesciēs occidēt. torfit ac p̄ h̄ innocen-
 tem. t̄ ut sciret torfit. t̄ dum nesciret occidit.
 In his tenebris vite socialis. sedebit iudex
 ille sapiēs an nō audebit. Sedebit plane. Cō-
 stringet em̄ eū. et ad hoc officii p̄trabit bu-

mana societas quas deserē nephās duc. Hoc
 em̄ nephās esse nō ducit. qd̄ te stes innocētis
 in cāis torquetur alienis. qd̄ hij qui arguunt
 vi doloris plerūq̄ supati t̄ de se falsa ofessi e-
 tiam puniuntur innocētes. cū iam torzi fuerit
 innocētes. Ad est nō morte puniatur in ip̄is
 vel ex ip̄is tormentis plerūq̄ moriunt. qd̄ ali-
 quādo t̄ ip̄i qui arguunt humane societati
 fortasse ne crimia impunita sint p̄desse cupi-
 entes. t̄ mētientibus testibus reoq̄ ip̄o oītra
 tormēta durāte imāniter nec fatente. pbare
 qd̄ obiciūt nō valētes quāuis vera obiecerit.
 a iudice nesciēte dānant. Nec tor t̄ tāta ma-
 la nō deputat esse peccata. Ad em̄ facit hec sa-
 piēs iudex nocēdi voluntate sed necessitate
 nesciēdi t̄ tamē q̄ cogit humana societas ne-
 cessitate et iudicādi. Nec est ḡ quā dicimus
 miseria certe homis. t̄ nō malicia sapientis.
 An vero necitate nesciēdi atq̄ iudicādi torq̄
 at ifōres punit in sōtel t̄ parū ē illi qd̄ n̄ re?
 si nō sit in sup t̄ beatus. Quāto ofideratius et
 hoie digm̄ agnosce in ista necessitate mise-
 riam eāq̄ odit in se. et si pie sapit. clamat ad
 deū. de necessitatibus meis erue me domine.

Capitulum vij.

Quid est ciuitatem vel vrbem sequitur orbi
 tre in quo eciū gradū ponit societa-
 tis humane. incipiētes a domo atq̄ in ad v-
 bē deīd ad orbem t̄re p̄grediēdo mētēs; q̄
 vtiq̄ sic aq̄z ogeries quāto maior ē tāto pe-
 riculis plenior. In q̄ p̄mūz linguaz diuisit̄
 hoīm aliena ab homie. Nam si duo sibi mētē
 inuicē fiāt obuiam. ne q̄ p̄teri se sed simul esse
 aliqua necessitate cogatur. quozum neuē lin-
 guā nouit alterius; facilius sibi muta aialia
 etiam diuisi gn̄is. q̄ illi cum sint homies ambo
 sociātur. Quādo em̄ q̄ sentiūt inter se cōicare
 nō p̄nt ppter solam diuisit̄atez lingue. nihil p̄-
 dest ad ofociādos homies tāta similitudo na-
 ture. ita ut libenti? homo sit cuꝝ cane suo qm̄
 cū homie alieno. At. n. opa data ē vt impio-
 sa ciuitas nō solum iugū. verū etiam linguaz
 suā domitis gētibuz per pacē societatis impo-
 nēt; p̄ quā nō de esset. imo t̄ abūdaret etiam
 inēp̄erū copia. Verū est. Sed hoc qm̄ multis
 t̄ qm̄ gradibus bellis quāta strage hoīm. qn̄
 ta effusione humani sanguis opatum est qui
 bus trāfactis nō est tñ eozūdem maloz fimita
 miseria. Quāuis em̄ non defuerit neq̄ defint
 hostes t̄ extē nationes oītra quas semp̄ bella
 gesta sunt t̄ geruntur. tñ etiam ip̄a impijla
 titudo p̄perit peioris gn̄is bella. socialia scz
 ciuilia quib? miserabilibus quatit̄ humanum
 genus; siue cū belligerāt ut aliquādo oquies-
 cat. siue cū timeēt ne rursus exurgat. Quozuz
 maloz multas t̄ multiplices clades duras et

diras necessitates si ut dignū est eloqui velim
quāqm nequa q̄s sicut res postulat possim. q̄s
erit plixē disputatōis modus. Sed sapiēs inq̄
unt iusta bella gesturus ē quasi se hōiem me
minit. multo magis dolebit iustoz necitates
sibi exstitisse belloz. q̄ nisi iusta eēt ei geren
da nō essent. ac p hoc sapiēti nulla bella essēt.
Iniq̄tas eēt partis adūse iusta bella ingerit:
gerēda sapiēti. **A**ue inq̄tas vtiq̄ hoīs ē do
lenda. q̄ hoīm est: et si nulla ex ea bellādi neci
tas nascētur. **N**ec itaq̄ mala tā magna. tam
horreda. tā seua. q̄s quis cū dolore osiderat:
miseriā necesse est fateat. **M**uisq̄s autē vel pa
titur ea sine animi dolore vel cogitat. multo
vtiq̄ miserius: ideo se putat b̄m. q̄ et huma
nū pdidit sensus. **Ca. viij.**

Sat nō oringat q̄dam ignorātia siml
demētie. q̄ tñ in hui⁹ vite misera oditōe
sepe oringit ut credat vel amic⁹ esse q̄ mimi
cus ē. vel inimicus q̄ amicus est. quid nos o
latur in hac hūana societate errorib⁹ erūnif
q̄ plenissima nisi fides n̄ fida et mutua dilectō
vroz et bonoz amicoz. **A**uos quāto plures
et in locis pluribus hēmus tāto longius lat⁹
q̄ metuin⁹: ne q̄d eis oringat mali de tātis
maloz aggeribus hui⁹ seculi. **N**ō eēt tñmo
do solliciti sum⁹ ne fame. ne bellis. ne morbis.
ne captivitatibus affligant. ne in eadē hūitate
talia patiātur. qualia nec cogitare sufficim⁹
verū etiā vbi timor est m̄to amarior ne in p
sidiā. maliciā. neq̄ciamq̄ mutētur. **E**t quā
do ista cōtingūt. tāto vtiq̄ plura quāto illi
sūt plures. et i n̄am noticiā pferūt. quib⁹
cor n̄m flagris vziatur. quis p̄ n̄ qui tāta fen
tit adueriē. **M**ortuos q̄pe audire mallem⁹
quāuis et sine dolore non possemus audire.
Auc⁹ eēt nos vita ppter amicitie spēālis so
laciā delectabat. vñ fieri p̄t ut eoz mors nul
lā nob̄ ingerat mestitudinē. **A**uā qui phibet
phibeat si p̄t amica colloq̄a. m̄dicat amica
bilem societate. vel m̄cidat affectū humana
rū oim necessitudinū: vincula mētis imiti stu
pore disrupat: aut sic eis vtendū censat. ut
nulla ex eis animū dulcedo pfundat. **A**d si fie
ri nullo mō p̄t etiā h̄ quo pacto futurū est. vt
eius nob̄ amara mors nō sit cui⁹ dulcis est vi
ta h̄me c̄m̄ et suēt⁹ quoddā nō in hūani cor
dis quasi vūnus aut vlcus: cui sanādo adhi
bētur officiose solationes. **N**ō eēt p̄tēa nō
est q̄d sanet qm̄ quāto est anim⁹ melior tāto
in eo citius faciliusq̄ sanat. **C**ū igit̄ etiā de
carissimoz mortib⁹ maxime quoz sunt hūa
ne societari officia necessaria. nūc mitius. nūc
aspius affligat vita mortali⁹. mortuos ta
mē eos q̄s diligimus. quā vel a fide vel a ho
nis moribus lapsos. h̄ est in ip̄a aia mortuos

audire seu vidē mallem⁹. **A**ua ingēti marēia
plena est trā. ppter q̄d scriptū est. **N**unq̄d nō
temptatō est vita hoīs sup trām. **E**t p̄t q̄d
ipse dñs ait. **V**e n̄ iudo abs scādalis. **E**t iterū
Am̄ abūdavit inq̄tētas. refrigeret cari
tas multoz. **E**t quo fit ut bonis amicis mor
tuis gratulēti et cū mors eoz nos otrisset. ip
sa nos certius osolet. qm̄ caruerūt malis qui
bus in hac vita et boni hoīs vel cōterunt. vel
depuant. vel in vtroq̄ piclitant. **Ca. ix.**
Societate vtroq̄ sc̄toz angeloz quā p̄bi illi
qui nob̄ deos amicos esse vluerūt quarto cō
stituet loco vlt ad mūdum vniētes ab oz
be trarū. ut sic quodāmodo opletētur et
celū nullo mō quid metuin⁹. ne tales amici
vel morte nos sua vel depuatione otrisset. **S**
q̄ nob̄ n̄ ea qua hoīs familiaritate miscētē
q̄d et ip̄m ad erumnas hui⁹ p̄inet vite. et ali
qñ sathanas sic legimus infigurat se veld an
gelū lucis ad rēpandū eos. q̄s ita vel erudi
ri opus ē vel decipi iustus est. magna dei mi
sericordia necessaria ē ne quisq̄ cū bonos an
gelos amicos se habē putat. h̄eat malos del
mones victos amicos eozq̄ tanto nocētiore
quāto astutiores ac vallatiores patiāt mimi
cos. **E**t cui magna ista dei misericordia necel
saria ē. n̄ magne humane miserie q̄ ignoran
tia tāta p̄mitur. ut facile istoz simulatōe val
latur. **E**t illos q̄ demphos in impia ciuitate.
q̄ deos sibi amicos esse dixerūt. in demones
malignos incidisse certissimū ē. q̄bus tota ip
sa ciuitas subdit. et nūc cum eis habēt a suppli
ciū. **E**t eoz quippe sacris vel poti⁹ sac̄legijs
q̄bus eos colēdos. et ex ludis immūdiſsimis.
vbi eoz crimia celebrant. q̄b⁹ eos placēdos
putauerūt: eis ē ip̄s auctozib⁹ et exactozibus
taliū tātozq̄ de de eoz. satis ab eis qui colā
tur aptum est. **Ca. x.**

Sed neq̄ sc̄ti et fideles vni⁹ veri dei sū
miq̄ cultores. ab eoz fallaci et multi
formi temptatōe securi sunt. **I**n Bēn
loco infirmitatis et dieb⁹ malignis. et ista sol
licitudo nō est inutil vt illa securitas vbi pax
plenissima atq̄ certissima ē desiderio feruēt
ore querat. **I**bi c̄m̄ erūt nate munēa. h̄ ē q̄ na
ture n̄e ab oim naturaz creatore donatur.
nō solū bona verū et sempiterna nō solū in aīo
qui sanabit p sapiētiā vzz et in corpe. q̄d
resurrectiōe renouabit. **I**bi p̄tutes nō oīra
vlla vicia vel mala quecūq̄ etantes s̄ h̄ntes
victorie p̄m̄i⁹ et nā pacē quā nullus adūsa
rius inq̄eret ip̄a est eēt h̄itudo finalis. ip̄a p̄
fectōnis finis. qui osūmētem nō h̄z finē. **N**ic
autē dicim⁹ quid b̄i qm̄ pacem hēmus. quā tu
lacūq̄ hic b̄i p̄t in vita bona. **S**z hec b̄itudo
illi quam finalem dicim⁹ b̄itūdinī compata

pius misera reperitur. Hanc igitur pacem qualem hic potest esse mortales homines in rebus mortalibus quam habemus si recte vivimus bonis eius recte virtutibus: quam vero eam non habemus et malis que homo patitur virtutibus. Sed tunc est vera virtus quando omnia bona quibus virtutibus et quod quid in bono usu bonorum et malorum facit. et seipsum ad eum finem refert ubi non est talis et tanta pax erit: quia melior et maior esse non possit.

Capitulum. xi.
Quapropter possumus dicere finem bonorum nostrorum esse pacem sic etiam diximus vitam perfectam quod ipsi civitati dei de qua nobis est ista operosissima disputatio in sancto dicitur psalmo. Lauda iherusalem dominum: lauda deum tuum sion. quoniam fortiter seras portarum tuarum. benedixit filios tuos in te. qui posuit finem tuos pacem. Nam enim in firmate fuerint serae portarum eius iam in illam nullus intrabit: nec ab illa ullus exibit. Ac per hoc finem eius iam demus intelligere pacem quam volumus demonstrare finale. Nam et ipse civitatis mysticum nomen id est iherusalem quod ut ante diximus visio pacis interpretatur. Sed quoniam pacis nomen est in his rebus mortalibus frequenter ubi utique non est vita eterna. propterea si nem civitatis huius ubi erit summus bonum eius etiam vitam malivum commemorare. Quod pacem de quo sine apostolus ait. Nunc vero liberati a peccato. huius autem facti deo. habetis fructum vestrum in sanctificatione. sine vero vitam eternam. Sed rursus quod vita eterna ab eis qui familiaritates non habent cum scripturis sanctis potest accipi etiam malorum vita vel secundum quosdam etiam philosophos propterea aie immortalitatem. vel secundum etiam si dem nostram propterea penas ineliminabiles impiorum. qui utique in eternis cruciari non potuerunt nisi etiam vixerint in eternum: perfectio finis civitatis huius in qua sumum habebit bonum vel pax in vita eterna. vel vita eterna in pace dicendus est. ut facilius ab hominibus possit intelligi. Tantum est enim pacis bonum ut etiam in rebus terrenis atque mortalibus nihil gratius soleat audiri. nihil desiderabilius occupari. nihil postremo possit melius inveniri. De quo si aliquando diutius loqui voluerimus. non erimus quantum arbitror onerosi legentibus: et propterea sine civitatis huius de qua nobis sermo est. propterea ipsam dulcedinem pacis quam omnibus cara est.

Capitulum. xij.
Quod enim mecum quisque res humanas naturamque omnem ut quicquid intuetur agnoscit. sic nemo est qui gaudere nolit ita nemo est qui pacem habere nolit. Quando quidem et ipsi qui bella volunt. nihil aliud quam vincere volunt. Ad gloriosas igitur pacem bellando cupiunt pervenire. Nam quid est aliud victoria nisi subiectio repugnantium. Ad cum factum fuerit. pax erit.

Pacis igitur intentione geruntur et bella. ab his etiam qui virtutes bellicas studet exercere imperando atque pugnando. Unde pacem ostendat belli esse optabilem finem. Omnis enim homo etiam belligero pacem requirit: nemo autem bellum pacificando. Nam et illi qui pacem in qua sunt perturbare volunt non pacem oderunt sed eam perturbatio suo cupiunt commutari. Non igitur fit pax non sicut sed ut ea fit quam volunt. Denique et si per seditionem se ab aliis separaverit: cum eis ipsis conspiciatur vel iuratis suis. non qualicumque spiritum pacis teneant non efficiunt quod intendunt. Proinde latrones ipsi ut vehementius et tutius infestis sint paci ceterorum. pacem volunt habere sociorum. Sed et si unus sit tam prepotens viribus et consuetudine ita cavens ut nulli socios se committat. solusque infidians et perversus quibus potuit oppressis et exterminatis preda agat cum eis etiam occidit non potest et quis vult latere quod facit. qualem cumque symbria pacis tenet. In domo autem sua cum uxore et cum filiis. et si quis alios illic habet studet perfectio esse pacatus. eis quippe ad nutum obtemperantibus sine dubio delectatur. Nam et si non fiat. indignatur. corripit. vindicat. et domum suam pacem si ita necesse sit etiam secedo opponit. quam sentit esse non posse nisi cuiusdam principio quod ipse in domo sua est. cetera in eadem domestica societate subiecta sunt. Ideoque si offerret ei fructus plurius. vel civitatis vel gentis. ita ut sic ei fruerent quemadmodum sibi domi sue frui volebat. non se iam latrone latere oderet. sed regem conspicium sublimaret cum eadem in illo cupiditas et malicia permaneret. Pacem itaque cum suis omnes habere cupiunt. quod ad arbitrium suum volunt vivere. Nam et cum quibus bellum gerunt suos facere si possunt volunt. eisque subiectis legis sue paces imponere. Sed faciendum aliquid qualez canit poetica et fabulosa narratio. Que forte propterea ipsam insociabilem veritatem semi hominem. quam hominem dicere maluerunt. Quiauis igitur huius regnum dire spelum ce fuerit solitudo. tanquam malicia singularis. ut ex hac ei nomen mutetur sit. Breve namque malus catus dicitur. quod ille vocabatur nulla diuina ei blandum ferret referretque sermones. nullis filiis vel alludet puulis. vel gradibus imparet. nullo amici colloquio frueretur. nec vulcani patris. quo vel hinc tamen non puus felicitas fuit. quia tale monstrum non genuit. nihil cuiquam daret. sed a quo posset quod quod vellet et quantum posset cum vellet auferret. Tamen in ipsa sua spelunca solitaria cuius ut describitur semper recenti cede tepebat humus. nihil aliud quam pacem volebat. in qua nemo illi molestus esset. nec eius quietem vis ullius errorum turbaret. Cum corpe denique suo pacem habere cupiebat. et quantum habebat. tamen illi bene erat quam quidem mens obtemperantibus.

dolent: nō tamē ibi sunt ubi securi esse ac dolere nō dēant. Misericordes at si pax eis cū ipsa lege nō est qua natural' ordo admistrat. Cū autē dolēt ex qua pte dolēt pacis pturbatio facta ē. In illa vero adhuc pax est in q̄ nec dolor vitē nec opago ipsa dissoluūt. Sicut ḡ est quedā vita sine dolore. dolor at sine aliq̄ vita esse nō potest. sic est pax quedā sine vllō bello bellus vero esse sine aliqua pace non p̄. nō fm id qd bellū est sed fm id qd ab eis vel in eis geritur. q̄ aliquē nature sunt qd nullo mō essent si nō qualicūq; pace s̄sisterent. Quia ppter ē natura in q̄ nullus malū est v̄ etiāz in qua nullum p̄ esse malum. Esse at natura in qua nullum bonū fit nō p̄. Proinde nec ipsius dyaboli natura in q̄ntūz natura ē malū sed puerfitas eam malā facit. Itaq; in veritate nō stetit. s; veritatis iudiciū nō euasit. q; in ordinis tranquillitate nō māsit. nec ideo tñ a p̄tate ordinatoris effugit. Bonū dei qd illi est in natura. si eum subtrahit iusticie dei qua ordinaē in pena. nec ibi deus bonū in se quē qd creauit sed malum qd ille omisit. Neq; em̄ totū aufert qd nature dedit. sed aliquid adimit. aliquid relinquit. ut sit qui doleat qd adimit et ipse dolor testimoniu est boni adempti. et boni relicti. Ni si in relicto esset bonū amissus dolere nō possit. Nam q̄ peccat peior ē si letat in dāno equitatis. Qui vero cruciatur si nihil inde acquirit boni: dolet dānus salutis. Et qm̄ et salus vtrūq; bonū est. boniq; amissione dolendū est p̄tius q̄ letandū: si tñ nō sit openatio melioris. melior est at animi equitas q̄ corporis sanitas. Profecto ouemētius iniustus dolet in supplicio. q̄ letatus est in delicto. Sicut ergo leticia deserti boni in peccato testis est voluntatis male. ita dolor amissi boni in supplicio testis est nature bone. Qui em̄ dolet amissaz nature sue pacem. ex aliquib; reliquis pacis id dolet q̄bus sit. ut sibi amica natura sit. Hoc autē in extremo supplicio recte fit. ut iniq̄ et impij naturaliu bonoz dāna in cruciatibus desferant sentientes eoz ablatore iustissimus deum quē otempserūt benignissimū largitorē. Deus ergo naturaz oim sapiētissimus ordinator et iustissimus ordinator. qui ērenoz oimamētoz maxmū instituit mortale genus hūanum. dedit homibus quedā bona huic vite agrua id est pacem tēpalem p modulo mortalitatis vite. in ipsa salute et icolumitate ac societate sui generis et queq; huic paci vel tuēde v̄ recuperande necē sari sunt. sicut ea que ap̄t et ouemēter adiacēt sensib; lux. nox. aure spirabiles. aque potabiles. et qd quid ad alendū. tegēdum curādum. orīandūq; corpus agruit. eo pacto equissimo: ut qui mortal' talibus bonis

pacī mortalius accōmodatis recte vsus fuerit accipiat amplioza atq; melioza: ipam sc; in mortalitatis pacē. ei q; ouemētem gloriā et honorem in vita etna ad fruendū deo. et pximo in deo. qui at p̄perā nec illa accipiat. et hec amittat. **Ca. xiiij**
Omnis igitur vsus rerum tēpaliū referē ad fructū pacis etne in etna ciuitate: in celesti at ciuitate referē ad fructū pacis etne. Quapropt si irrōnabilia essemus animātia. nō appetēm; p̄ter ordinatā tēpaturā partū corpis. et requirē appetitionūz nihil ergo p̄ter quietēz carnis et copiam voluptatēz ut pax corpis p̄deset paci aie. Si ei desit pax corpis impedit etia rōnalis anime pax. q; requirē appetitionūz osequi nō p̄t. Vtrūq; autē simul ei paci p̄deset quā in se hnt anima et corpus. id ē ordinate vite ac salutis. Sicut em̄ pacem corpis amare se oñdunt animātia cum fugiūt dolorem et pacē aie cum p̄pter explēdas indulgētias appetitionūz voluptatē se quonē ita morte fugiēdo satis indicant quātum diligat pacem quā sibi ocilianē aia et corpus. S; q; homi rōnalis anima inest. totū hoc qd h; cōmune euz testis subdit paci aie rōnalis vt mēte aliquid otemptetur. et fm hoc aliquid agat. vt sit ei ordinate cognitiōis. actōis. sc; ofensio: quā pacem rōnalis aie dixerant. Ad hoc em̄z velle h; nec dolore molestari. nec de fideio p̄turbari. nec morte dissolui vt aliquid vtilē cognoscat. et fm eaz cogitiōem. vitam morezq; oponat. Sed ne ipsi studio cogitiōis p̄ter humane mētis in s̄rmitatē in p̄tē alicuius erroris incurrat opus h; magisterio diuino cui certē obtemper adiutorioq; ut s̄s obtemper. Et qm̄ quādiu est in isto mortali corpore pegrinat a dño p fidem ambulat nō p̄ spēm. ac p hōmēz pacez v̄ corpis vel aie v̄ simul corpis et aie refert ad illaz pacem q̄ homini mortali est cū mortali deo. et ei sit ordinata in fide sub etna lege obediētia. Nam vero q; duo p̄cipua p̄cepta s̄ est dilectōz dei. et dilectōem pximi docet magister deus. in quibus tria inuenit homo que diligat. deum. se ipsum. et pximū: atq; ille in se diligēdo nō erant qui diligit deum osequens est ut etiā pximo ad diligēdum deuz cōsulat. quē iubetur. sicut seipsū diligere. Sic vxori. sic filiis. sic domesticis. sic ceteris quibus potuerit hominibus: et ad hoc sibi a pximo si forte indiget cōsuli velit. ac per hoc etia pacatus quātum in ipso est omni homini. pace homi id est ordinata cōcordia. cuius hic ordo est. Primū vt nulli noceat deinde vt etiam p̄sit cui potuit. Primū ergo inest ei suoz cura ad eos q̄pe habet oportunozez faciliozeq; aditū. cōsiliū.

vel nature ordine. vñ ipſus ſocietatis huma-
 ne. Vnde apoſtolus dicit. *Quiſquis autem ſu-
 is et maxime domeſticis non prouidet. fidem
 denegat. et eſt infideli deterior.* Hinc itaq; eſt
 pax domeſtica oritur. id eſt ordinata impera-
 di obediendi q; cõcordia cohabitantiu. Im-
 perant em̄ qui cõſulunt. ſicut vir vxori. parẽ
 res filiis. domini ſeruis. *Obediunt autem qui-
 bus cõſulitur ſicut mulieres maritiſ. filij parẽ
 tibus. ſerui domiſ.* Sed in domo iuſti uiuen-
 tis ex fide. et ad huc ab illa celeſti ciuitate pe-
 regrinãtis. etiaſ qui imperãt ſeruiũt eis qui
 bus videntur imperare. *Regemq; dominan-
 di cupiditate iperãt. ſ; officio cõſulendi nec pñ
 cipãdi ſupbia. ſ; puidedi miſericordia.* **Ca. xvj.**

Hoc naturalis ordo pſcribit. ita de
 homines condidit. Nam dominetur
 inquit piſciũ maris. et volatiliũ ce-
 li. et omniũ repentiũ que repunt ſuper terrã
 Rationalem factũ ad imaginem ſuã. noluit
 niſi irrationabilibus domiari. nõ hominem ho-
 mini. ſed hominem pecori. *Inde pmi iuſti pa-
 ſtores pecoriũ magis q; reges hominũ cõſi-
 tuti ſunt. ut etiam ſic inſinuaret deus quid po-
 ſtulet ordo creaturaru. quid exigat meritũ
 peccatoriũ.* *Conditio quippe ſeruitutis iure
 intelligitur impoſita peccatori.* *Pomde nul-
 q; ſcripturarũ legimus ſeruiũ. anteq; hoc vo-
 cabulo noe iuſtus peccatuſ filij vindicaret.
 nomen itaq; iſtud culpa meruit. non natura.*
*Drigo autem vocabuli ſeruiũ in latina lin-
 gua inde creditur ducta. q; hij qui iure belli
 poſſint occidi. a victoribus cum ſeruabãtur.
 ſerui fiebant. a ſeruãdo appellati. quod etiaſ
 ipſum ſine peccati merito nõ eſt. Nam et. cuſ
 iuſtum geritur bellum p peccato cõtrario di-
 micatur. Et omniſ victoriã cuſ etiam malis
 puenit diuino iudicio victoſ humiliat vel es-
 mendans peccat vel puniens. Teſtis eſt ho-
 mo dei. Daniel in captiuitate poſituſ pecca-
 ta ſua et peccata populi ſui cõſitetur deo. et
 hanc eſſe cauſam illius captiuitatis pio dolo-
 re teſtatur. Prima ergo ſeruitutis cauſa pec-
 catũ eſt. vt hõ homini obditionis vinculo ſub-
 daretur. quod nõ fit niſi deo iudicante apud
 quem nõ eſt iniquitaſ. et nouit diuerſas penaſ
 meritis diſtribuere de ſin quẽtiũ. Sicut autẽ
 ſuperius domiũ dicit. omniſ qui facit pecca-
 tum ſeruus eſt peccati. ac per hoc multi qui-
 dem religioſi domiſ iniquiſ. non tamẽ liberiſ
 ſeruiũt. a quo em̄ quiſ deuiduſ eſt huic et hõ
 uſ adiectuſ eſt. Et vt q; feliciuſ ſeruitur ho-
 mini q; libidini cum ſeuiffimo domiatuſ aſtet
 corda mortaliũ ut alia� omittam libido ipſa
 domiãdi. *Domibus autem illo pacis ordie
 quo aliſ aliſ ſubiecti ſunt. ſicut pdeſt humili**

tas ſeruiẽtibuſ. ita nocet ſupbia domiãti
 buſ. Nulluſ autem natura in qua piſ deus ho-
 minem cõdi dit. ſeruus eſt homiſ. aut peccal-
 ti. Veruſ et penaliſ ſeruituſ ea lege ordinaẽ
 que naturalẽ ordiem conſeruãti iubet. per-
 turbari vetat. quia ſi cõtra eã legem nõ eſ-
 ſet factum niſi eſſet penaliſ ſeruituſ cohercẽ
 dum. *Idcoq; apoſtoluſ etiam ſeruos mone t
 ſubdituſ eſſe domiſ ſuiſ. et ex animo eiſ cum
 bona voluntate ſeruire. vt ſcilicet ſi nõ poſſũt
 a domiſ liberi fieri. ſuã ſeruitutem ipſi quo-
 dãmmodo liberã faciãt. nõ timore ſubdolo-
 ſed ſi deli dilectõne ſeruiẽdo. donec tranſeat
 ois iniquitaſ. et euacuetur ois pñcipatũ et pñſ
 humana. et ſit deuſ oia in oibuſ.* **Ca. xvj.**

Quocirca etiam ſi habuerũt ſeruoſ iu-
 ſti patreſ noſtri. ſic adminiſtrabant
 domeſticã pacem. vt ſim hõ tẽporalia
 bona filioꝝ ſortem a ſeruoꝝ conditõne di-
 ſtinguerent. ad deum autem colenduſ in quo
 eterna bona ſperanda ſunt omibuſ domũ ſue
 membruſ pari dilectõne conſulerent. *Quod
 naturalis ordo ita pſcribit. vt nomen patrũ
 familiaſ hinc exortum ſit et tã ſate vulgatuũ.
 vt etiam iniquẽ domiãteſ hoc ſe gaudeant
 appellari. Qui autẽ veri patreſ familiaſ ſunt.
 omibuſ in familia ſua tanq; filiis ad colendũ
 et pmerenduũ deum cõſulunt. Deſideranteſ
 atq; optanteſ venire ad celeſtem domũ ubi
 neceſſarium nõ ſit officium imperandi morta-
 libuſ. quia neceſſariũ non erit officiuſ cõſu-
 lendi iam in illa immortalitate felicibuſ quo
 donec veniatur. magiſ debent patreſ q; do-
 miãtũ. q; ſerui. tolerare q; ſeruiũt. Si quiſ
 autẽ in domo per inobediẽtiã domeſtice pa-
 ci aduerſat. corripiat. ſeu hõ ſeu hõ ſeu q;
 alio gñe pene iuſto atq; licito. qntum ſocietas
 libũ huãna cõcedit. p cuiũ q; corripitẽ vtilitate
 ut paci vñ diſſiliat coapte. Sic em̄ nõ eſt be-
 neficentiẽ adiuuãdo effice vt bonũ qd maiuſ
 eſt amitãtã ita nõ eſt innocentiẽ pendo ſine vt
 in malũ gñiuſ incidat. Pertinet g ad innocẽ-
 tiſ officiuũ nõ ſolu nemi malũ inferre verũ etiã
 cohibẽ a peccõ vel punire peccũ. vt aut ipſe q;
 pleatẽ corripãt expimẽto aut aliſ creãtur ex
 emplo. Quia igitẽ hõiſ domũ iniciũ ſue pñcu-
 la dẽ eſſe ciuitatiſ. omẽ at iniciũ ad aliqũe ſui
 gñiſ ſine. et ois pars ad vniũſ cuiũ pars eſt in-
 tegritatẽ referẽ. ſatiſ apparet eſſe oſequens
 ut ad pacẽ ciuicã pax domeſtica referãt id
 eſt ut ordiãta impãdi obediẽdiq; cõcordia
 cohabitantiũ referãt ad ordinatã impãdi obe-
 diẽdiq; cõcordia ciuiliũ. Ita fit vt ex lege ciui-
 tatiſ pcepta ſumẽ pñeſ familiaſ opteat qd
 domũ ſuã ſic regat ut ſit paci accomodata
 ciuitatiſ.*

Ca. xvij.

Sed dom⁹ hoim qui nō viuūt ex fide: pacem trena ex huius tpalis vite rebus comodisq; sectat. **D**omus autē hoim ex fide viuētium expectat ea que in futurū eēna pmilla sunt. trenaq; rebus ac tpalibus tanq̄ pegrina vtrē. nō q̄bus capiatur et autatur quo tēdit in deus sed q̄bus sustēte. ad facilius toleranda. minieq; agenda onera corpis corruptibil qd agguat aiām. **I**dcirco reruz vite huic mortali necessariāz vtrifq; hoibus et vtriq; domui oūis est vsus. sed finis vtēdi cuiq; suus ppius multūq; diuersus. **T**ra etiā trena ciuitas que nō viuūt ex fide trena pacem appetit. in eaq; desigit impandi obediēdiq; ocordiam ciuū ut sit eis de rebus ad mortale vitam pntinētibus hūanāz quedā opo fito voluntatū. **C**iuitas autē celestis vel potius pars eius q̄ in hac mortalitate pegrinatū et viuūt ex fide. etiā ista pace necē ē vtatur donec ipa cui talis pax necessaria est mortalitas tēseat. **A**c p hoc dum apud trena ciuitatem. velud captiuā vitam sue pegrinatōis agit. iam pmillioe redemptōis et dono spiritali tanq̄ pignore accepto. legit⁹ trena ciuitatis q̄b⁹ h̄ administratur que sustēt ad mortali vite accomodata sunt. obtempere n̄ dubitat: ut qm̄ oūis est ipa mortalitas: fucē in rebus ad eā pntinētibus intē ciuitatem vtrāq; ocordia. **V**erum q̄ trena ciuitas habuit q̄ suos sapiētes quos dīna improbat discipula. q̄ v̄l suspicari vel decepti a demonibus credēt multos de os ociliādos esse rebus humanis. ad quoz diūsa quodāmodo officia diuersa s̄dita pntinēt: ad aliū corpus ad aliū animū inq; ipō coipe. ad aliū caput. ad aliū ceruicē. et cetera. singula ad singulos. similit̄ in aīo. ad aliū ingenū. ad aliū doctrinā. ad aliū iram. ad aliū occupatōem. inq; ipis rebus vite adiacētibus. ad aliū pecus. ad aliū fr̄itū. ad aliū vinū. ad aliū oleū. ad aliū filias. ad aliū nūmos. ad aliū nauigatōnez. ad aliū bella atq; victōrias. ad aliū conūgia. ad aliū partū ac fecūditatem. et ad alios alia cetera. celestis autē ciuitas vnus deū solus colendū noscet. ei q; tūmodo fūcēdum fuit ut illa que grece latia d̄z et nō nisi deo debet. fideli pietate censeret. scūz est ut religionis leges cum trena ciuitate nō possēt h̄re cōmunēs. p̄q; his ab ea dissentire habēt necesse atq; oneri esse diūsa sentiētibus eozūq; iras et oīdia et psecutiōnez impetus sustinē. nisi euz ai⁹ adūfantiūz aliq̄ t̄roze sue multitudine et sē per dīno adiutorio p̄pulsaret. **H**ec ḡ celestis ciuitas dum pegrinat in t̄ra. ex oībus gentibus ciues euocat. atq; in omnibus linguis peregrinā colligit societate. nō curās quid qd in

moribus. legibus institutisq; diūsum est. quibus pax trena vel oquirē vel tenetur nihil eorum tescindēs vel destrues imo etiā fuans ac sequēs. licz diūsum in diūsis natōnibus ad vnum tū eundē finem trena pacis intēditur. si religionem qua vnus sumus et verus deus colendus docetur nō impedit. **V**titur ḡ celestis ciuitas in hac sua pegrinatione pace trena. et de rebus ad mortalem hoim naturā pntinētibus humanāz voluptatū opo fito quātūz salua pietate ac religione oceditur tūc atq; appetit. eam qz trena pacē refert ad celestē pacem. q̄ vere ita pax est. vt rōnalis dūtaxat creatore sola pax habenda atq; dicēda sit. oīdinatissima scz et oīcordissima societas frūcēdi deo et inuicez deo. quo cū vntūz fūit non erit vita mortalis. sed plane certe qz vitalis nec corpus aiāle qd dum corrūpitur agguat aiām. sed spiritale sine vlla indigētia ex omī pre s̄ditū voluntati. **H**anc pacem dūz pegrinat i fide habet. atq; ex hac fide iuste viuūt. euz ad illā pacem adipiscēdam refert quid qd bonaruz actōnez gerit erga deū et p̄ximuz qm̄ vita ciuitatis vtriq; socialis est. **Ca. xviii.**

Quod autē attinet ad illā differētiāz quā de achademicis nouis varro adhibuit q̄bus incerta sunt omīa. omni no ciuitas dei talem dubitatōz tanquā demētiam detestatur. h̄is de rebus q̄s mēte ac ratione op̄hendit. etiā si parū p̄pter corpus corruptibile qd agguat aiām. qm̄ sicut dicit apostolus ex parte scimus tū certissimā scientiā. creditq; sensibus in rei cuiusq; euidentia q̄bus p corpus anim⁹ vtrē qm̄ miserabili⁹ fallitur qui nunquā putat eis esse credēdum. credit etiā sc̄pturis sanctis. et veteribus et nouis q̄s canonicas appellam⁹. vñ fides ipa ocepta est ex q̄ iustus viuūt. p quā sine dubitatōe ambulamus quādū pegrinam⁹ a dño. q̄ salua atq; certa de q̄busdam rebus q̄s neq; sensu neq; rōne pcepimus. neq; nob̄ p̄sc̄pturam canonicā claruerūt. nec p testes quib⁹ nō credere absurdum est. in nostrā noticiāz puenerūt sine iusta rēp̄tensione dubitam⁹. **Ca. xix.**

Nihil sane ad istaz p̄tinet ciuitatem. quo habitu vel more viuēdi si nō ē cōtra diuina p̄cepta. istam fidem q̄ puenitur ad deum quisq; sectetur. vnde ipos qz p̄hos qm̄ xp̄iani sūt nō habitū vel osuerudiez victus. que nihil impedit religiōez. sed falsa dogmata mutare opellit. **V**ñ illam quā varro adhibuit ex cūicis differētiā si nihil turpē atq; intempantē agat omīno nō curat. **E**x tribus vero illis vite ḡnibus. ocioso. actiuo. et ex vtroq; opo fito. q̄uis nō falsa fide quisq; possit in quolibet eoz vitā ducē. et ad sep̄na

Quapropter ubi homo deo non fuit quid in eo putandum est esse iusticie quoniam quibus deo non seruiens nullo modo potest iuste animi corpori aut humana ratione vicij ceteris impare. Et si in homine tali non est vlla iusticia. proculdubio nec in hominum cetu quod ex hominibus talibus constat. Non est ergo iuris ille sensus qui hominum multitudinem populum facit. cuius res dicitur esse res publica. Nam de utilitate quod dicam. cuius etiam definitione societas cetus hominum sicut scilicet huiusmodi diffinitio populus nuncupatur. Quauis enim sic diligenter attendas. nec utilitas sit vlla viuereius que viuunt impie sic viuunt omnes qui non fuit deo fuitque demones. Tamen magis impijs quanto magis sibi cum sint inimicissimi spiritus tanquam dijs sacrificare uolunt. Tamen quod de iuris sensu diximus. satis esse arbitror. vnde appareat per hanc diffinitionem non esse populum. cuius res publica esse dicatur in quo iusticia non est. Si enim dicitur non spiritibus inmundis sed dijs bonis atque sanctis in sua republica fuisse romanos. nunc quid eadez rationes reprehendat sunt que iam satis imo vltra que satis ediximus. Quis enim ad hunc locum per superioris huiusmodi operis libros puenit. qui dubitare adhuc possit malis et impuris demones fuisse romanos. nisi vel nimium stolidus vel impudentissime otiosus. Sed ut taceam quales sunt que sacrificijs colebantur in lege veri dei scriptum est. Sacrificas dijs eradica bit. non deo tantum. Recto nis igitur. nec malis dijs sacrificare uoluit que hoc tanta ominatione precepit. // Ca. xxij.

Sed respondere potest. quis iste deus est aut vnde dignus probatur cui deberet obtinere perare romani ut nullum deorum propter ipsorum colerent sacrificijs. Magne cecitatis est ad huc querere quis iste sit deus. Iste est deus cuius prophete pre dixerunt ista que cernimus. Ipse est deus a quo nunc sum accepit abraha in semine tuo benediceretur omnes gentes. Quod in christo fieri qui secundum carnem de illo semine exortus est id est ipsi que remanserunt huius nominis inimici nolunt velint ue cognoscunt. Ipse est deus cuius diuus spiritus per eos locutus est. quorum pre dicta atque completa per ecclesiam quam videmus toto orbe diffusam. in libris superioribus posuit. Ipse est deus quem varro doctissimus romanorum iouem putat. quamuis nesciens quid loquatur. quod tamen id eo memorandam putauit. quoniam vir tate scientie nec nullus istum deum potuit estimare nec uilem. Nunc cum eum credit. quem sumus putauit deum. Postremo ipse est deus quem doctissimus phoz. quoniam uis christiano acerrimus mimicus. etiam per eorum oracula que deos putat. deum magnum porphirius ostendit. // Ca. xxij.

Nam in libris quos eglogio philo sophias appellat. in quibus exequitur atque

describit rerum ad philosophiam primetius uelut diuina rursus ut ipsa uerba eius quemadmodum ex lingua greca in latinam interpretata sunt ponam interrogat quem deum placando reuocare possit uxorem suam christianismo. Nec ait asibus apollo. Deinde asba uelut apollinis ista sunt. forte magis poteris in aqua impissis literis scribere. aut admittans penas leues per aera ut auis uolare. que semel pollute reuoces impium uxoris sensus. Pergat quomodo uult in auiibus fallacis pseueras. et lamentari fallacis mortui deum cantas. quem iudicibus recta sententibus perditum. pessima in speciosis ferro iudicia mors in fecit. Deinde post hos uersus apollinis que non stante metro latine interpretati sunt scribit iuxta atque ait. In his quidem irremediabile sententie eorum manifestauit dicens quoniam iudei suscipiunt deum magis quam isti. Ecce ubi decoloras christum iudeos preposuit christianis. ostendit quod iudei suscipiant deum. Sic enim exposuit uersus apollinis ubi a iudicibus recta sententibus christum dicit occisus tanquam illis iuste iudicibus merito sit ille punitus. Viderim quod de christo uates medium apollinis dixerit atque iste crediderit. aut fortasse uatem quod non dixit dixisse iste ipse ostenderit que sibi ostet. uel ipsa oracula in se faciat uenire postea uidebimus. Dic tamen iudeos tanquam dei susceptores recte dicit iudicasse de christo quod eius morte pessima exercuti adu eum censuerint. Deus itaque iudeorum cui prohibet testimonium. audiendus fuit sic dices. Sacrificas dijs eradica bit. non deo tantum. Sed ad manifestiora ueniamus et audiamus que magnum deum dicit esse iudeorum. Et ad ea que interrogauit apollines. quid melius. uerbum siue ratio an lex Respondit inquit uersibus hec dices. Ac deinde scribit apollinis uersus in quibus et isti sunt. ut quantum satis est inde decerpam. In deum uero inquit reges generatores. et in regem ante omnia quem tremunt celum et terra atque mare. et infernoz abdita. et ipsa numina phozrescut. quorum lex est pater quem ualde sancti honozat hebrei. Tali oraculo dei sui apollinis. porphirius tam magnum deum dixit hebreorum. ut euz et ipsa numina phozrescut. Cum ergo deus iste dixerit sacrificas dijs eradica bitur. miror quod ipse porphirius non phozruerit. et sacrificas dijs eradica ri non formidauerit. Dicit etiam bona philosophus iste de christo. quasi oblitus illius de quo paulo ante locuti sumus. de uelie sue. aut quasi in sonis diuicius maledixerit christo. et e uigilantes eum bonum esse cognouerint. dignaque laudauerit. Demique tanquam mirabile aliquid atque incredibile platurus. preter opinionem inquit perfecto quibusdam uideatur esse quod dicitur sumus. Christum enim diuinitus inuenerit et immortalem factus. et cum bona predicatone eius

meminerunt. **X**pianos vero polluos inquit
et otiamatos. et errore implicatos esse dicunt
et multis talibus aduersus eos blasphemis utuntur
Deinde scribit velut oracula deorum blasphematum
xpianos. Et post hoc de xpo autem inquit in
interrogationibus si est deus. ait hec. qm quidem
imortalis anima post corpus ut incedit nostri: a
sapientia autem abscessa semper errat. Viri pietate
pstantissimi est illa anima hanc colunt aliena a se
veritate. Deinde post haec huius quasi oracu
li sua ipse ostendit. Dissimulatur igitur virum inquit eum
dixit. et eius animam sicut aliorum piorum post obitum
imortalitate donatas. et hanc colere xpianos
errantes. Interrogationibus autem inquit. cur
ergo dicitur deus oraculo respondit dea. Corpore
quidem debilitatibus tormetis semper oppositum
est anima autem piorum celesti sedi inhaeret. Illa vero
anima a his animabus fataliter dedit. quibus fata
non auerunt deorum dona optine. neque habent
immortalis agnitionem errore implicari.
Propterea ergo dicitur ex hoc. quibus fato non fu
it nosse deum. nec dona a diis accipere. his fata
liter dedit iste errore implicari. Ipse vero pi
us et in celum sic peruenit. Itaque hunc quidem
non blasphemabis. misericordiam autem hominum de
merita. ex eo in eis facile preceptis periculum. Quis
ita stultus est. ut non intelligat aut ab homine cal
fido eorum xpianis inimicissimo. haec oracula fuisse
offensa aut consilio simili ab impuris demonibus
ista fuisse rursus. ut scilicet qui laudat xpm propterea
credatur veraciter vitupare xpianos. atque ita
si possint includant viam salutis eterne in qua sit
quisque xpianus. Sicut quippe nocendi actus. se mil
lesorini sentit non esse contrarius si credat eis
laudantibus xpm. dum tamen credatur etiam vitu
pantibus xpianos ut eum qui verumque credide
rit talem xpi faceret laudatorem ne velit esse xpi
anus. ac sic quavis ab illo laudatur. ab istorum
tamen demonum dominatione non liberat xpus pstantim
quod ita laudat xpm ut quisque in eum talem cre
diderit qualis ab eis predicatur. xpianus verus
non fit. sed votiuianus hereticus. qui tamen modo ho
miem non etiam deum nouerit xpm. Et ideo per eum
saluus esse non possit. nec istorum mendaciloquo
rum demonum laqueos vitare vel soluet. Nos autem
neque apollinē vitupantes xpm neque hecatis pos
sumus approbare laudare. Ille quippe tanquam
iniquum xpm vult credi quem a iudicibus recta
sententibus dicit esse occisus ista hominem piissi
mum. sed hominem tamen. Vna est tamen et illius et huius
interitio. ut nolint homines esse xpianos. quod non xpiani
am erunt. ab eorum errorum potestate non poterunt. Iste
vero philosophus. vel potius qui talibus aduersus
xpianos quasi oraculis creditur plus faciat si pos
sunt ut in se de xpo hecatis atque apollo deo
dedit. aut ambo obuenient a ambo collaudet. **A**d

si facere potuisset. nihilominus nos et vitupatorem
et laudatorem xpi fallaces demones vitarem?
Cum vero eorum deus et dea in se de xpo. ille
vitupando. ista laudando dissentiant. perfectio
eis blasphemantibus xpianos non credunt ho
mies si recte ipsi sentiant. Sane xpm laudans. vel
porphyrus vel hecatis. cum dicat etiam ipsum dedit
se fataliter christianis. ut implicarentur errore.
causas tamen eiusdem sic putat pandit erroris. quis
antequam ex verbis eius exponat. plus quero si fata
liter dedit xpus christianis erroris implicatorem
vtrum volens an nolens dederit. Si volens quomodo
iustus si nolens quomodo beatus. Sed iam causas ip
sius audiamus erroris. Sunt inquit spiritus tremi
mimimi loco quodam malorum demonum potestate
secti. Ab his sapientes hebreorum quorum vnus iste
etiam iherosolymus fuit sic audisti dina apollinis qui su
perius dicitur a sunt ab his qui hebrei demonibus
pessimis et minoribus spiritibus. verabatur reli
giosas et ipsis vacare prohibebatur. venerari autem
magis celestes deos amplius aut venerari deum
patrem. Hoc autem inquit et discipuli. Et in su
perioribus ostendimus quem admodum animaduere
ad deum monent et illud colere ubique imperant
Verum inmodum et impie nature quibus vere fatum
non concessit a diis dona obtinere. neque hinc iouis im
mortalis notiones. non audientes deos et dios
viros deos quidem omnes recusauerunt prohibi
tos autem demones. et hos non obisse se d reuere
ri. Deum autem simulantes colere. ea sola per que
deus adoratur non agunt. Nam deus quidem
vitupat omnium pater nullius indiget sed nobis est
bene cum eum per iustitiam et castitatem. aliasque vir
tutes adoramus. ipsum vitam preem ad ipsius
facientes per imitandum et inquisitionem de ipso. In
quisitione enim purgat inquit imitatio deificat af
fectum ad ipsum operando. Non quidem predicauit
deus preem. et quibus sit colendum moribus dixit
quibus preceptis. propterea libris plene sunt he
breorum. quoniam sanctorum vita fuit impatur fuit lau
datur. Sed in xpianis tamen errat. aut tamen calu
niatur quantum volunt demones quos operatur
deos. quasi cuiquam difficile sit recolare quam turpia
que dedecora erga deorum obsequium in thea
tris agebantur. et templis. et atcedere quam legan
tur. dicatur. audiatur in ecclesiis. vel deo vero
quid offerat. et hinc intellige ubi edificium
et ubi ruina sit morum. Quis autem huic dixit vel
inspirauit. nisi dyabolicus spiritus tam vanum ap
tumque mendacium quam demones ab hebreis colere pro
hibitos reuertantur potius quam oberint xpiani.
Sed deus ille quem coluerunt sapientes hebreo
rum etiam celestibus sanctis angelis et virtuti
bus dei quis beatissimos tanquam ciues in hac no
stra peregrinatione mortali venerant et amant
sacrificari vetat in tonas in lege sua quam dedit

hebreo p[ro]p[ri]o suo et valde minaciē dicēs. Sa-
 ficās d[omi]ni eradicabit. Et ne quis q[ui] putaret de
 monibus pessimis ērenisq[ue] spiritibus q[ui]s iste di-
 citur minios vel miores. ne sacrificetur esse p[re]cep-
 tum. q[ui] ip[s]i in sc[ri]pturis sanctis dicti sunt dij.
 nō hebreoz sed gentiū. q[ui]d euident[er] in psalmo
 lxx. interpres posuerit dicēs. q[ui]m omēs dij
 gētiū demonia. Ne quis g[er] putaret istis q[ui]
 dem demonijs p[ro]hibiti. celestibus at[que] vel omi-
 bus v[er]i aliq[ui]bus sacrificari esse p[er]missus; mox ad-
 didit. nisi d[omi]no soli. id nisi d[omi]no t[em]p[or]e. ne forte i eo
 q[ui] ait d[omi]no soli. d[omi]nū solem esse quispiā cui sa-
 ficādum esse putat. Ad nō ita esse intelligen-
 dū in sc[ri]pturis grecis facillime reperitur. Deus
 igit[ur] hebreoz cui tā magnū. tātus etiā p[ro]p[ri]us
 p[ro]hibet testimoniu[m]. legem dedit hebreo popu-
 lo suo hebreo s[er]mone o[mn]i. nō obscurā. et
 incogitā s[ed] oib[us] iam gentib[us] diffamatā in
 qua lege scriptum est. Sacrificans d[omi]ni eradicab-
 bitur nisi d[omi]no t[em]p[or]e. Quid opus ē in hac eius le-
 ge. eiusq[ue] p[ro]phetis de hac re multa requirere.
 imo nō p[ro]quirere. Non em̄ abstrusa vel rara
 sunt sed apta et crebra colligē et in hac dispu-
 tatōe mea ponē. quibus luce clarius apparet
 nulli oino nisi t[em]p[or]e sibi. deū veruz et sūmūz volu-
 isse sacrificari. Ecce hoc vnū breuē. imo grādi-
 ter miaciter. sed veracit[er] dictuz ab illo deo q[ui]
 tam excellēter eoz dōctissimū p[ro]dicant. audis-
 at. timeat. impleat. ne inobediētes eradicatō
 ose quat. Sacrificans inq[ui]t d[omi]ni eradicabit. nisi
 d[omi]no t[em]p[or]e. non quo regi egeat alicui. sed q[ui] no-
 bis expedit ut res eius sumus. Huic em̄ canit i
 sacris litteris hebreoz. Dixi d[omi]no deus meus
 es tu. q[ui]m tonoz meoz nō eges. Huic autē
 pelarissimū atq[ue] optimū sacrificiu[m]. nos ip[s]i su-
 mus. hoc est ciuitas eius. Cuius rei misteriu[m]
 celebramus oblatōibus n[ost]ris que si delib[us] nō
 te sunt. sic in libris p[re]cedentib[us] disputauim[us].
 Cellaturas enīz victimas q[ui]s in vmbra futuri
 offerbat iudei. et vnū sacrificiu[m] gētes a solis
 ortu vsq[ue] ad occasuz. sic iam fieri cernim[us] ob-
 laturas p[ro]phetas hebreos oracula increpue-
 re dina. Ex quibus quātuz satis visum est nō
 nulla p[ro]tulimus. et huic iam op[er]i asp[er]im[us]. Quia
 p[ro]p[ter] vbi nō est ista iusticia vt s[er]m suā gratiā
 ciuitati obediēti deus impet vnus et sūm[us]. ne
 cuiq[ue] sacrificet nisi t[em]p[or]e sibi. et p[ro]p[ter] in oib[us] homi-
 nib[us] ad eandē ciuitatē p[ro]tinētib[us] atq[ue] obe-
 diētib[us] deo. anim[us] etiā corpi atq[ue] ratō vici-
 is ordīe l[ib]imo fideliter impet. vt que ad mo-
 dum iustus vnus. ita ceterus p[ro]p[ri]usq[ue] iustoz vi-
 uat ex fide q[ui] opatur p[ro] dilectōz qua homo di-
 liget deū. sic diligend[us] est deus et p[ro]ximū sic se
 metip[s]us. Vbi g[er] nō est ista iusticia p[ro]fecto nō
 est ceterus hoim iuris ose nsu. et vtilitatis omni-
 onie sociatus. Quod si nō est. vtiq[ue] p[ro]p[ri]us nō ē

si vera est h[uius] populi diffinitio Ergo nec respu-
 blica est. q[ui] res populi nō est. vbi ipse p[ro]p[ri]us
 non est. **Ca. xxij**
S autē p[ro]p[ri]us nō isto sed alio diffinia-
 tur mō velut si dicatur p[ro]p[ri]us est ceterus
 multitudis rōnalis. reruz quas diligit o[mn]i-
 cordi omuione sociatus. p[ro]fecto ut videat qualif
 quisq[ue] p[ro]p[ri]us sit. illa sunt intue[re]da que diligit.
 Quēcunq[ue] t[em]p[or]e diligit si ceterus ē multitudinis
 nō peoz. sed rōnaliuz creaturaz. et eoz q[ui]
 diligit o[mn]i cordi omuione sociatus est. nō absur-
 de p[ro]p[ri]us nūcupat. tanto vtiq[ue] melior. quāto i
 melioribus. tātoq[ue] deterior. quāto est in dete-
 rioribus o[mn]i cordi. Scdm istam diffinitōem no-
 stram romanus p[ro]p[ri]us p[ro]p[ri]us est. et res eius si-
 ne dubitatōne respublica. Quid autē p[ro]p[ri]us tē-
 porib[us] suis q[ui]d ve sequētib[us] p[ro]p[ri]us ille dilexe-
 rit. et q[ui]bus moribus ad cruetissimas sedit oēs
 atq[ue] inde ad solatia. atq[ue] ciuili bella pueniēs
 ip[s]am o[mn]i cordiam q[ui] salus est quodāmodo p[ro]p[ri]i
 rupit atq[ue] corrupit. testa[re] historia. de q[ui] in p[re]-
 cedētib[us] libris multa posuim[us]. Nec ideo t[em]p[or]e
 vel ip[s]i non esse p[ro]p[ri]um vel eius rem dixerim nō
 esse rempublicā quādiu manet qualifcūq[ue] rō-
 nalis multitudis ceterus rerū quas diligit con-
 cordi omuione sociat[us]. Quod autē de isto p[ro]p[ri]o.
 et de ista republica dixi. h[uius] de atkeniūm. vel
 q[ui]tūcūq[ue] grecoz. h[uius] de egiptioz. h[uius] de illa p[ro]-
 re babilone affrioz q[ui] in rebus publicis suis
 impia vel parua. vel magna tenuerūt. et d[omi]nalia
 quacūq[ue] aliaz gentiū intelligat dixisse atq[ue]
 sensisse. Similiter quippe ciuitas impioz cui
 nō impat deus obediēti sibi vt sacrificiū nō
 offerat nisi t[em]p[or]e sibi. et p[ro] hoc in illa et ai[us] cō-
 porū ratōzq[ue] vicijs recte ac fidelit[er] impet. caret
 iusticie veritate. **Ca. xxv.**
Q uamlibet em̄ videat anim[us] corpi. et
 ratio vicijs laudabilē impare. si ta-
 mē deo anim[us] et ratio ip[s]a nō fuit. sic
 sibi esse fuidum ip[s]e deus p[re]cepit nullo modo
 corpi vicijsq[ue] recte impat. Nam qualis corpi
 ris atq[ue] vicioz p[ro]f[er] esse mēs d[omi]nari dei nescia
 nec eius impio subiugata sed viciōssimis de-
 monibus corūp[er]entib[us] p[ro]stituta. P[ro]mōd[us] h[uius]
 tutes quas h[uius] sibi vid[er]e. p[ro] qual[is] impat corpi
 et vicijs. ad q[ui]dlibet ad ip[s]iscendū. I tenenduz
 nisi ad deū tetulerit etiam ip[s]a vicia sunt poti-
 us q[ui] virtutes. Nam h[uius] a quibusdā tunc vere
 atq[ue] honeste putētur esse virtutes cū referū-
 tur ad seip[s]as. nec p[ro]pter aliud expe[er]tunt etiā
 tunc inflat ac sup[er]be sunt. et ideo nō virtutes
 sed vicia iudicāda sunt. Sicut em̄ nō est a car-
 ne sed sup[er] carnē q[ui]d carnem facit viuere. sic nō
 est ab hoīe sed sup[er] hoīem q[ui]d homiē facit be-
 ate viuē. nec solum homiē sed etiā quālibet
 p[ro]tatem virtutēq[ue] celestez. **Ca. xxvi.**

Quocirca ut vita carnis aia est ita be-
ata vita hois deus est. De q̄ dicitur sa-
cre sc̄e hebreoz. **S**tus plius cui⁹ est
dñs deus iphus. **A**iser igitur plius ab isto
alienatus ē deo. diligit tñ ipse etiam quādas
pacem suā nō improbandā. quā quidē nō ha-
tebit in fine. q̄ nō ea bñ vitetur ante finē. **H**āc
at̄ vt interim habeat in hac vita etiā nrī mēl
est. qm̄ quādiū pmixte sunt ambe ciuitates.
vtim̄ nos pace babilonis. **E**x qua ita p̄ fidē
plius dei liberatur. vt apud hāc interim pe-
grinetur. **P**rop̄ quod ⁊ ap̄lus monuit eccle-
siam vt oraret p̄ regibus eius atq; sblimibus
addēs ⁊ dicens ut q̄eram ⁊ trāquillas vitam
agamus cū om̄i pietate ⁊ caritate. **E**t p̄pheta
jheremias cū p̄lo dei veteri pnūciaret capti-
uitatē ⁊ diuinit⁹ imparet. vt obedientē irēt
in babiloniā deo suo etiam ista patiētia serui-
entes. monuit ⁊ ipse oraret p̄ illa dicens. q̄ in
eis pace erit pax nra. vtiq; interim t̄p̄alis que
bonis malisq; cōis est. **Ca. xxvij.**

Pax autēz nostra p̄p̄ia. ⁊ hic est cum
deo p̄ fidem. et in eternū erit cū illo p̄
sp̄m. **S**ed hic siue illa cōmūis siue no-
stra p̄p̄ia talis est pax. vt solaciūz miserie sit
potius q̄ bñtudinis gaudiū. **I**psa q̄z nostra
iusticia quāuis vera sit p̄pter verū boni finēz
ad quē refertur. tñ tāta est in hac vita ut po-
tius remissioe peccatoz ostet. q̄ p̄fectōe vir-
tutū. **T**estis est oratio totius ciuitatis dei. q̄
p̄grinat in tr̄is. **P**er oia quippe membra sua
clamat ad deū. dimitte nob̄ debita nra. sicut
⁊ nos dimittim⁹ debitoribus nris. **N**ec p̄ eis
est efficax h̄ oratio. quoz fides sine operibus
morta est. sed p̄ eis quoz fides p̄ dilectōem
opatur. **A**uia em̄ deo quidē s̄b̄dita. in hac tñ
oditione mortali et corpe corruptibili. quod
agguat aiam nō p̄fecte vicij impat rō. ideo
necessaria est iustis talis oratio. **N**am p̄fecto
quāq; impetur. nequaq; sine offitū vicij im-
perat. **E**t vtiq; s̄b̄cepit aliquid in hoc loco in-
firmitatis etiā bñ offigenti. siue hostibus tali-
bus victis subditisq; dñanti. vnde si nō facili
opatione. certe labili locutōe. aut volatili co-
gitatōne peccetur. **E**t ideo quādiū vicij im-
patur. plena pax nō est. q̄ ⁊ illa que resistūt
periculoso debellatur p̄lio. et illa q̄ victa sunt
nō dum securo triūphanē ocio. sed adhuc so-
licito p̄munt impio. **I**n hijs ḡ temptatōib⁹
de quibus oibus in diuinis eloquijs breuif̄ dī-
ctum ē. nūquid nō temptatio ē vita humana
sup̄ terrā. quis ita viuere se p̄sumat vt dicere
deo dimitte nob̄ debita nra. necesse nō habe-
at. nisi hō elatus. **N**ec vero magnus sed infla-
tus ac tumidus. cui p̄ iusticiā resistit qui gra-
tiam largit̄ humilibus. **P**rop̄ quod sc̄ptum

est. **D**eus sup̄bis resistit hūilib⁹ at̄ dat gr̄as
Hic itaq; in vnoq; iusticia est vt obediēt de⁹
homi. anim⁹ corpi. ratio at̄ vicij etiam repu-
gnatibus impet vel subitō. vt repugnādo.
atq; vt ab ipo deo petat. ⁊ meritoz gr̄a ⁊ ve-
nia delictoz. ac s̄ acceptis bonis gr̄az actō
persoluat. **I**n illa vero pace finali quo referē-
da. ⁊ cuius adipiscēde causa hūda est ista ius-
ticia qm̄ sanata immortalitate atq; incorrup-
tione natā vicia nō habebit. nec vnicuiq; no-
strum vel ab alio vel a seipso quippiam repu-
gnabit. nō opus erit vt rō vicij q̄ nulla erūt
impet. sed imperabit deus homi. anim⁹ corpo-
ri. tātaq; obediētī ibi erit suauitas ⁊ facili-
tas quāta viuēdi regnādiq; felicitas. **E**t hoc
illic in om̄ibus atq; i singulis eternū erit. eternū
q̄ esse certū erit. et ideo pax bñtudinis huius
vt bñtudo pacis hui⁹ sumus bonū erit. **Ca.**

Hic at̄ q̄ nō pertinet ad **xxvij.**
ista ciuitatē dei erit oratio miseria
tempora. q̄ mors etiā secunda d̄z. qz
nec aia ibi viuēdicēda est. q̄ a vita dei aliena-
ta erit. nec corpus qd̄ em̄is doloribus subia-
cebit. **A**c per h̄ ideo durior ista secūda mors
erit. qz finiri morte nō poterit. **S**ed qm̄ sicut
miseria bñtudini dei erit oratio miseria
vidi esse orarius. merito querit̄ sic pax in bo-
noz finibus p̄dicata est atq; laudata. quod
vel quale bellū ecōtrario in finibus maloꝝ pos-
sit intelligi. **V**erū q̄ hoc querit̄. attendat qd̄
in bello noxiū p̄niciosumq; sit. ⁊ videbit nihil
aliud qz rerū esse in se adūstātē atq; offitū
Quod igitur bellū ḡuius et amarius cogitāi
p̄t qz vbi voluntas sic adūsa est passioni. ⁊ pas-
sio voluntati. vt nullius eaz victoria tales mi-
micie finiatur et vbi sic offigit cū ipa natā
corporis vis doloris. vt nentū alteri cedat.
Hic em̄ qm̄ oringit iste offitū. aut dolor vincit
et sensus mors adimit aut natura vincit. ⁊ do-
lorem sanitas tollit. ibi autem ⁊ dolor perma-
net ut affligat. et natura pdurat vt sentiat.
quia vt runq; ideo nō deficit ne pena deficiat.
Ad hos autem nes sitonoz ⁊ maloꝝ illos ex-
petendos. istos cauendos. quoniam per iudi-
cium trāsbunt ad illos boni. ad istos mali. de
hoc iudicio quātuz de⁹ donauerit in oseque-
ti volumie disputabo.

Explicit liber decimus nonus.